

dialogi

Miesięcznik pedagogiczny

Nr 9 (236)
Listopad 2019
Szczecin
ISSN 2300-9691

EKO-PATRIOCI

Przedszkole
Publiczne Nr 9

*Edukacja
ekologiczna
nie może
być modą*

Zdjęcia:
archiwum
przedszkola

„Dialogi” Miesięcznik**Pedagogiczny**

e-mail:

dialogi@palac.szczecin.pl

Wydawca:

Pałac Młodzieży –
Pomorskie Centrum
Edukacji

Redagują:*Ewa Karasińska*

(redaktor naczelna)

Ryszard Goclan

(redaktor techniczny)

Kolegium redakcyjne:*Paweł Bartnik**Katarzyna Fenczak**Róża Czerniawska-**Karcz**Bogdan Matłowski**Wiesław Seidler*

Zastrzegamy sobie
prawo do skracania,

opracowań,

redagowania

i adiestacji tekstów

oraz zmiany ich

tytułów.

Za treść ogłoszeń
odpowiedzialności

nie ponosimy.

Adres redakcji:

Pałac Młodzieży – PCE

al. Piastów 7

70-327 Szczecin

tel. 91 422 52 61

Strona internetowa:

[https://pe.szczecin.pl/
chapter_201347.asp](https://pe.szczecin.pl/chapter_201347.asp)

W numerze:

* Edukacja ekologiczna
nie może być modą 4-5

* Wyobrażenia
ekologiczne 6

* Ekologiczna
„Stokrotka” 7-8

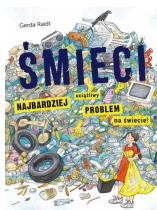
* „Eko-patriotyzm” 9-10

* Od segregacji śmieci
po własny ogródek... 11-12

* Bo jak nie my – to kto? ... 13-14

* Relaks
z
książką 15

* Ja nie widzę Ciebie,
Ty zobacz mnie 2019 16-17

* KU DZIECKU ⁽²⁾
Program wychowania
przedszkolnego 18-37

* Z wiatrem w żaglach 38-39

* Festiwal drewna 41

Warsztaty, konferencje, spotkania, projekcje**Sala do wynajęcia**

Pałac Młodzieży oferuje do wynajęcia salę multimedialną na 50 osób. Sala znajduje się w budynku nowej siedziby, przy al. Piastów 7 (centrum Szczecina). Wyposażona jest w nowoczesny sprzęt techniczny, m.in. projektor, rzutnik multimedialny i nagłośnienie w systemie dźwiękowym dolby surround. Można tu zorganizować m.in. warsztaty, konferencje, spotkania, projekcje. Gwarantujemy pomoc techniczną przy obsłudze.

Warunki wynajmu i terminy rezerwacji – w sekretariacie PM-PCE, tel. 91 422 52 61

Przedszkole Publiczne Nr 9 Edukacja ekologiczna nie może być modą

„Czas, w którym przyszło nam żyć charakteryzuje się szybką falą zagrożeń ekologicznych, co ma ogromny wpływ na jakość i zdrowie życia człowieka. Z tego względu należy zrobić wszystko, aby wykształcić u dzieci nową postawę intelektualno-moralną, która przyczyni się w przyszłości do wzięcia odpowiedzialności za własny los, jak i za los kolejnych pokoleń oraz wszystkich istot żyjących na Ziemi”¹. Jakże aktualne są te słowa w kilka lat po ich publikacji. Postęp cywilizacyjny, globalizacja i coraz szybsze tempo jego rozwoju stał się dla człowieka źródłem wielu korzyści, stwarzając jednocześnie wielkie zagrożenie dla jego egzystencji. Nadmierna eksploatacja zasobów naturalnych Ziemi oraz ich niewłaściwe wykorzystywanie doprowadzają na naszych oczach do nieodwracalnych zmian w środowisku, którego człowiek jest nierozłączną częścią. Rozwiązaniem, które może zminimalizować w przyszłości negatywne następstwa rozwoju gospodarczego nastawionego na zysk materialny jest wszechstronna edukacja (zawierająca treści ekologiczne oraz przy-

rodnicze) młodego pokolenia już od najniższych etapów kształcenia. Nie tylko środowisko rodzinne, ale także, a może i przede wszystkim środowisko przedszkolne, w którym na co dzień przebywa dziecko, ma prawo i obowiązek kształtować u przedszkolaków postawę proekologiczną, która będzie charakteryzowała się u najmłodszych posiadaniem podstawowej wiedzy na temat środowiska, przyrody, jak również przyjmowaniem w życiu codziennym określonych postaw, pewnego wzorca oraz posiadaniem pożądaných wartości w stosunku do świata flory i fauny. Zatem wyzwaniem współczesnego nauczyciela – na każdym szczeblu edukacji – jest nie tylko wzbogacenie młodego pokolenia o wiedzę o środowisku, ale także „wypracowanie” u niego właściwego stosunku do otaczającego go środowiska. Ta aktywność może przybierać różnorodne formy, ale w istocie rzeczy ma działać na rzecz ochrony świata przyrody. W ostatnich czasach bardzo mocno (na całym świecie) widać zaangażowanie młodych aktywistów – dzieci oraz nastolatków, którzy zainspirowani postawą Greta Thunberg zdecydowanie artykułują swoje postulaty na rzecz poprawy jakości życia na Ziemi. Nie mamy planety innej niż ta, na której wszyscy żyjemy, dlatego „musimy nauczyć się dbać o środowisko, w którym mamy żyć. Chodzi tylko o to, czy nauczymy się tego na czas” (David Gates). Listopadowa edycja europejskiego Tygodnia Edukacji Globalnej br. odbędzie się pod hasłem: „Obudźmy się! To ostatni dzwonek dla klimatu!”. Jednym z globalnych celów dla zrównoważonego rozwoju jest konieczność podjęcia przez człowieka takich działań, które będą warunkowały przeciwdziałanie zmianom klimatu i ich skutkom. A jest o co walczyć, bo według Międzynarodowego Zespołu ds. Zmian Klimatu „wciąż jest możliwe, by przy użyciu szerokie-

go wachlarza środków technologicznych i zmianie wzorców zachowania doszło do obniżenia tempa wzrostu średniej temperatury na Ziemi o 2° Celsjusza w stosunku do poziomu w okresie przedindustrialnym”².

Mając na uwadze te światło w tunelu, świadomość wyzwań edukacji ekologicznej dzieci – jaka stoi dzisiaj przed nauczycielami, jak również znajomość przysłowia: „Czym skorupka za młodu nasiąknie, tym na starość trąci”, w Przedszkolu Publicznym Nr 9 w Szczecinie (gdzie prężnie działa koło Ligi Ochrony Przyrody) realizowany jest szereg działań wpisujących się w autorski program „Każy przedszkolak duży przyrodzie służy”, dzięki czemu nasi kilkuletni eko-patrioci myślą globalnie, a działają lokalnie, czego dowodem jest udział – między innymi – w następujących przedsięwzięciach:

- „Misja dzieci – Szczecin bez śmieci” – to jedna z proekologicznych akcji, dzięki której przedszkolaki przypominają sobie, jak należy segregować odpady, ale przede wszystkim sprzątają zaśmiecone tereny zielone swojego najbliższego otoczenia zdobywając uznanie mieszkańców, którzy niejednokrotnie włączają się w pomoc dzieciom podczas sprzątania. Motto akcji brzmi bardzo wymownie: „My – dzieci – posprzątam, a Ty pokaż, że potrafisz utrzymać nasz mały świat w czystości. Uszanuj naszą pracę, docenij starania, nie śmieć, nie wyrzucać odpadów byle gdzie”;

- udział w wycieczkach do Ekoportu – dzieci z przewodnikiem i przy wykorzystaniu tablic edukacyjnych zdobywają wiedzę na temat właściwej segregacji odpadów, znaczenia tej czynności dla środowiska, jak również długości rozkładu poszczególnych odpadów,

- wzmacnianie pozytywnych nawyków poprzez segregowanie odpadów w przedszkolu do odpowiednich pojemników: makulatura, szkło, tworzywa sztuczne, zużyte baterie,

- sadzenie roślin doniczkowych w przedszkolu oraz ogrodzie przedszkolnym (w tym drzew ozdobnych w ramach akcji: „Zieleń dla Szczecina – zostań opiekunem drzewa), gdyż „właściwie ukształtowana zieleń wokół źródeł emitujących pył może zmniejszyć zapylenie powietrza nawet o 40 proc.”³, a określone gatunki kwiatów doniczkowych także przyczyniają się do oczyszczania powietrza ze szkodliwych związków,

- udział w warsztatach w ośrodku szkoleniowo-badawczym w zakresie energii odnawialnej w Ostoi, gdzie podczas spotkań omawiane są zagadnienia z zakresu ekologii, środowiska oraz energii odnawialnej. To tylko niektóre tematy poruszane z dziećmi i młodzieżą podczas warsztatów w roku szkolnym

2019/2020: „Woda w naszym życiu”, „Zmiany klimatyczne”, „Odnawialne źródła energii”, „Co o odpadach wiedzieć wypada?”⁴.

- analiza literatury dziecięcej, popularnonaukowej (jako forma zachęcenia do przyjmowania pożądanych postaw) przybliżającej dzieciom problemy związane z ekologią, np. książki z serii: Przygody Fenka – „Dbam o środowisko”, wiersz Joanny Kulmowej „Zieleń w mieście”;

- analiza filmów edukacyjnych (jako forma zwiększenia u dzieci świadomości ekologicznej) obrazujących dzieciom korelacje, jakie mają miejsce w relacji: człowiek – ekologia, np. film Anny Onichimowskiej o dostępie do wody: „Po drugiej stronie gór”, film Tomasza Trojanowskiego o lasach i skutkach ich wycinania: „Dlaczego zwierzęta mieszkają w bloku Maćka?”⁵.

Jako opiekun przedszkolnego koła Ligi Ochrony Przyrody pragnę podkreślić, że edukacja ekologiczna nie może być tylko potrzebą chwili, modą. Długo, jako społeczeństwo osób dorosłych, pracowaliśmy na to, aby dzieci o edukacji ekologicznej musiały myśleć już tu i teraz. Dlatego powyższy artykuł jest przykładem na to, jak my nauczyciele, możemy stworzyć dzieciom warunki do zdobywania nie tylko wiedzy teoretycznej, ale przede wszystkim na to, jak kierować procesem wychowania, aby aktywność dziecięca charakteryzowała się określoną postawą proekologiczną.

Marta Skotarczak

– nauczyciel wychowania przedszkolnego w Przedszkolu Publicznym Nr 9 w Szczecinie, opiekun przedszkolnego koła Ligi Ochrony Przyrody

1. L. Rożek, *Edukacja przyrodnicza w przedszkolu z elementami ekologii*, Szczecińska Szkoła Wyższa Collegium Balticum, Szczecin 2011, s. 19.

2. <http://www.un.org.pl/cel13>

3. E. Dusza-Zwolińska, konferencja przyrodnicza „Myśl ekologicznie – oddychaj czystym powietrzem”, Szczecin, 25.10.2019 r.

4. <http://www.ostoja.zut.edu.pl/ostoja-zut/oferta/edukacja-ekologiczna.html>

5. <http://www.globalna.edu.pl/kamishibai/>

Więcej zdjęć na str. 2

Przedszkole Publiczne Nr 18

Wyobraźnia ekologiczna

„Mamy tylko jedną Ziemię, a jej przyszłość zależy od każdego, na pozór niewielkiego, ludzkiego działania, zależy od każdego z nas”

Florian Plit

Zgodnie z cytatem Floriana Plita staramy się zaszczerpieć w każdym dziecku, już od najmłodszych lat, poczucie powinności dbania o naszą planetę. W Przedszkolu Publicznym Nr 18, realizującym edukację zgodnie z koncepcją planu daltońskiego takie cechy jak odpowiedzialność, samodzielność, współpraca, a również i refleksja są kształtowane na wielu płaszczyznach i we wszystkich grupach rozwojowych dzieci. Tematyka związana z ekologią, dbaniem o środowisko jest coraz bardziej powszechna, a problemy z jej bagatelizowania dotyczą nas wszystkich. Coraz większy nacisk kładzie się na ochronę środowiska, dbałość o otoczenie, a w tym i nas samych. coraz więcej się dyskutuje, poddając analizie wiele czynników, wpływających na ochronę środowiska. W naszym przedszkolu odbywają się cotygodniowe spotkania z Ciocią Przyrodą. Pani Roma uzmysławia dzieciom czym jest przyroda, co się do niej zalicza, jakie zjawiska w niej zachodzą, jakie zagrożenia płyną ze strony człowieka dla Ziemi oraz jak je eliminować. Zajęcia są prowadzone w sposób interesujący dla dzieci, które mogą doświadczać, eksperymentować. Wykorzystując na zajęciach żywe eksponaty, np. grzyby, dżdżownice, owoce, kwiaty itp. przybliżany jest dzieciom świat przyrody. Ponadto do dyspozycji przedszkolaków jest mikroskop, lupa, itp. przyrządy, które pozwalają zobaczyć to, czego „gołym okiem” dostrzec nie można.

Kolejną inicjatywą podejmowaną w naszym daltońskim przedszkolu jest wpajanie dzieciom potrzeby ochrony naszej planety. Kierując się pracą w duchu

daltońskim uczymy dzieci odpowiedzialności, nie tylko za siebie, ale również za innych, w tym za nasze środowisko, którego częścią przecież jesteśmy. Zwracamy szczególną uwagę na to co tu i teraz, a więc np. na segregację śmieci, która zwiększa u dzieci świadomość ekologiczną, buduje odpowiedzialność za środowisko. Selektywna zbiórka odpadów przyczynia się do poprawy jakości powietrza, gleby oraz wody. Postępując w ten sposób chronimy również zasoby naturalne, które będą służyły nie tylko nam, ale również przyszłym pokoleniom. W każdej sali przedszkola znajdują się kosze na papier oraz plastiki. Tam dzieci wrzucają odpowiednio segregowane odpadki. Oprócz tego, że wiedzą, jakie przedmioty można umieszczać w danych pojemnikach, to również rozumieją, że segregacja odpadów pozwala na powtórne ich przetworzenie. Mogą tego doświadczyć podczas organizowanego w naszej placówce „tygodnia bez zabawek”. Polega to na tym, że z każdej sali na tydzień zostają zabrane i schowane zabawki dostępne codziennie, a zastępują je kartony, butelki, nakrętki, słoiki oraz inne „nieużyteczne” już przedmioty, z których dzieci tworzą. Powstają wówczas różnego rodzaju budowle, gry, pojazdy i wiele innych dzieł (...). Podejmując takie działania pozwalamy dzieciom nie tylko tworzyć, doświadczać, ale również rozwijamy w nich nieodkrytą dotąd kreatywność, logiczne myślenie, konstruktywne planowanie, ćwiczymy motorykę małą, a co najważniejsze pokazujemy, że nie wszystkie „odpadki” muszą trafić do kosza. Uzmysławiamy im, że niektóre z nich można przerobić w ciekawy sposób i ponownie wykorzystywać na co dzień. Można im nadać „drugie życie”. Jedynym ogranicznikiem jest nasza wyobraźnia.

„Kwiaty są pięknymi słowami i hieroglifami natury, którymi daje nam ona poznać, jak bardzo nas kocha”

Johann Wolfgang von Goethe

My, EKO-patrioci, z „**Wesołej 18**” chcieliśmy również, aby natura w naszym przedszkolnym ogrodzie przemówiła do nas poprzez swoje plony- daliśmy jej nowe „płuca” sadząc cebulki krokusów. Wczesną wiosną, kiedy rozkwitną, będziemy mogli zachwycać się licznymi, pięknymi, kolorowymi kwiatami.

Naszą placówkę tworzą nie tylko nauczyciele i dzieci, ale także rodzice. Osoby, które zgodziły się, aby w przedszkolnych grupach zrezygnować z plastikowych kubków, w związku z czym każde dziecko ma swój bidon na wodę. Przyczyniamy się w ten sposób do zmniejszania ilości odpadów.

Podsumowując, to my, jako dorośli musimy dawać przykład dzieciom, w jaki sposób dbać o naszą planetę. Zgodnie z myślą „dzieci nas nie słuchają, one nas naśladują” dawajmy im dobry przykład z którego działania przyczynią się do ochrony zasobów naturalnych Ziemi.

Sylvia Świszcz

– nauczycielka Przedszkola Publicznego Nr 18
Szczecin

Przedszkole Publiczne Nr 67

Ekologiczna „Stokrotka”

Jednym z priorytetów Przedszkola Publicznego Nr 67 „Stokrotka” jest promowanie treści z zakresu edukacji przyrodniczej. Już u najmłodszych dzieci staramy się rozwijać postawy proekologiczne tak, aby mogły w przyszłości żyć w lepszym i zdrowszym świecie.

Eko-tydzień – to cykl zajęć związanych z edukacją ekologiczną i zdrowotną. Miały one na celu uświadomić dzieciom potrzebę ochrony środowiska oraz wdrożyć do prawidłowych nawyków żywieniowych.

W czasie Eko – tygodnia odbył się pokaz mody z surowców wtórnych pt.: „Eko moda – to wygodna”. Rodzice razem z dziećmi zrobili stroje, które potem zaprezentowano w przedszkolu.

Następną formą było przygotowanie przez dzieci zdrowych i oryginalnych potraw pod hasłem „Zdrowo, smacznie i niezwykajnie”. Były pyszne jogurty z owocami, soki z marchwi, pomarańczy i jabłek, kanapki, koreczki i owocowe zwierzęta. Przedszkolaki zapoznały się z informacjami związanymi z kompleksowym żywieniem i jakie wartości odżywcze są im potrzebne by zdrowo rosły.

„Drugie życie śmieci” – dzieci konstruowały zabawki z wykorzystaniem różnorodnych surowców wtórnych (pudełek, butelek, kapsli) uzupełnionych materiałami plastycznymi. Prace były bardzo pomysłowe, a dzieci świetnie się bawiły.

W ramach współpracy z Ligą Ochrony Przyrody (LOP) w naszej placówce odbyło się spotkanie edukacyjno – przyrodnicze z pracownikiem wyżej wymienionej organizacji panią Aleksandrą Albińską. W trakcie spotkania dzieci z trzech najstarszych grup przedszkolnych zostały zaangażowane do aktywnego uczestnictwa w zadaniach dotyczących ochrony przyrody. Przedszkolaki uczestniczyły w odgrywanych scenkach, obserwowały, badały i eksperymentowały oraz formułowały wnioski i spostrzeżenia. Na koniec spo-

tkania dzieci złożyły przysięgę, że będą dbać o otaczające ich środowisko oraz otrzymały legitymacje członkowskie LOP.

Od wielu lat bierzemy udział w konkursach organizowanych przez LOP, gdzie zdobywamy nagrody, zbieramy makulaturę, baterie (firma REBA), w salach mamy pojemniki na tworzywa sztuczne i papier.

Sadzimy krokusy w ramach „Krokusowej rewolucji”.

Jeździmy na wycieczki do firmy REMONDIS, aby dowiedzieć się więcej o segregacji śmieci.

Dbamy o zdrowie naszych rodziców. Cyklicznie organizujemy teatrzyk pt „Mamo, tato nie pal”

Opracowały:
Katarzyna Włodarek
Sandra Paliwoda
– Przedszkole Publiczne Nr 67

Przedszkole Publiczne Nr 79

„Eko-patriotyzm”

O tym, że „Ojczyzna to wielki zbiorowy obowiązek” dowiadujemy się już na wczesnym etapie edukacji, prawie każdy z nas pamięta z przedszkola słowa wiersza „Kto ty jesteś? Polak mały”. Czym zatem dla nas jest patriotyzm? Obowiązkiem? Tożsamością? Wartością? Definicja patriotyzmu brzmi: Patriotyzm – postawa szacunku, oddania i umiłowania ojczyzny oraz chęci ponoszenia za nią ofiar i gotowości do jej obrony (www.wikipedia.pl). Patriotyzm kojarzony jest nie tylko szeroko rozumianą walką o wolność przez poświęcenie osobistych celów ponad dobro ojczyzny, ale patriotyzm to przede wszystkim dbanie o dobro wspólne. Propagowanie postawy patriotycznej powinno być ściśle powiązane z działaniami pro-ekologicznymi. Dbanie o środowisko to nasz wspólny cel. Patriotyzm to przywiązanie do tradycji i wartości bo czy pamiętamy z lat naszej młodości wiejskie wakacje u babci? Wspólne śniadania, na których królował twaróg, jajka i miód? Zmiany klimatyczne nie mają granic, języków, nie wybierają państw w których się rozpoczną. Dotyczą nas wszystkich. Coraz częstsze susze, obfite ulewę niszczące uprawy, masowe używanie pestycydów destruktywnych dla pszczół, wymieranie coraz to nowych gatunków roślin i zwierząt. Co zostawimy następnym pokoleniom? Już na najwcześniejszym etapie edukacji przedszkole i wczesnoszkolnej powinniśmy postawić na edukację informacyjną. Tylko uświadamiając młode pokolenia jesteśmy w stanie zmienić przyszłość. *Czym zatem jest Eko-patriotyzm?*

Dzieci z Przedszkola Publicznego Nr 79 w Szczecinie od kilku lat czynnie działają na podłożu ekologicznym. Są to czasami malutkie cegiełki, a czasami duże, zorganizowane akcje. Staram się dbać o środowisko przyrodnicze m.in. poprzez segregację śmieci. Sami wykonując pojemniki na odpady nabywamy umiejętności ich segregacji, znając i świadomie używając pojęcia recykling możemy odpowiedzialnie i właściwie wykorzystywać zdobytą wiedzę w życiu codziennym. Dzięki udziałowi w programie autorskim „Ziemia nasz wspólny dom” mogliśmy wspólnie wziąć udział w ogólnopolskiej akcji sprzątania świata – tym razem był to nasz park. Podczas „Tygodnia zwierząt” wspólnie przygotowaliśmy „Księgę ginących gatunków”, w której zamieszczaliśmy zdjęcia oraz informacje o stworzeniach, którym grozi wyginiecie. Rozmowy na ten temat pozwoliły dzieciom uświadomić skalę tego zjawiska oraz skupić się na próbach rozwiązania problemu. Podczas „Dnia drzewa” wspólnie sadziliśmy drzewa w naszym przedszkolnym ogrodzie, a podczas „Dnia Czystego Powietrza” wspólnie rozmawialiśmy o smogu oraz o tym jak zapobiegać nadmiernemu zanieczyszczeniu powietrza. Wiele przydatnych informacji uzyskaliśmy podczas wizyty ekologa w naszej placówce. Rozmowa ta pomogła nam zrozumieć zagrożenie jakie płynie z zanieczyszczenia środowiska. To jak wiele zależy od właściwego i racjonalnego gospodarowania wodą dowiedzieliśmy się podczas „Ty-

Wspólne tworzenie pojemników na odpady.

Gotowe pojemniki na odpady.

godnia czystości wód”. Wszystkie powyższe działania powinny być powielane i przekazywane jak największej liczbie odbiorców. Nie tylko takie szerokie działania związane z ochroną środowiska są obecne w naszej placówce, ale także małe gesty pomagają dbać o matkę ziemię. To do czego używamy surowce wtórne, które dla jednych są zwykłymi śmieciami, natomiast u nas otrzymują „drugie życie”. Bardzo chętnie wykonujemy prace plastyczne z wcześniej użytych pojemników, rolek po papierze toaletowym czy malujemy po już zadrukowanych z jednej strony kartkach, tworzymy instrumenty muzyczne z kubków po jogurtach. Te same kubki wykorzystujemy jako pojemniki na wodę, farbę czy nawet jako doniczki dla małych sadzonek. Pilnujemy siebie nawzajem w codziennej działalności poprzez sprawdzanie, czy nikt nie zostawia odkręconego kurka z wodą, gaśmy światło po wyjściu z sali lub toalety, takie małe gesty tworzą całość. Dbanie i ochrona roślinności w naszym ogrodzie, a także zwrócenie uwagi na podstawową, jak nie najważniejszą, działalność pszczoł oraz innych owadów i zwie-

Nasze „Muchomorki” z rolek po papierze toaletowym.

rząt zamieszkujących nasze przedszkolne podwórko pozwala nam uprzytomnić sobie, jak wiele od nas zależy.

Obowiązkiem dorosłych, a w szczególności rodziców, dziadków i nauczycieli jest więc edukacja dzieci, aby ich pozytywny stosunek do przyrody wynikał z zachowań celowych, a wręcz stał się „*stylem życia*”. Dzieci muszą zrozumieć, iż należy tak funkcjonować, aby nie zakłócać naturalnych ekosystemów w przyrodzie. Szczególnie ważne jest rozpoczęcie edukacji ekologicznej już w przedszkolu, dlatego iż dzieci w tym wieku są najbardziej chłonne na wiedzę, i tym samym można wyrobić w nich właściwe proekologiczne postawy. Eko-patriotyzm to nasze wspólne dobro, ale przede wszystkim wspólny cel. Im wcześniej rozpoczniemy edukację ekologiczną, tym bardziej możemy być pewni, że przyniesie to oczekiwane efekty w postaci świadomych ludzi, wkraczających w dorosłe życie z przeświadczeniem istotności ekologii w naszym życiu.

Ewelina Nowak

– nauczyciel wychowania przedszkolnego
Przedszkole Publiczne Nr 79
pp79@miasto.szczecin.pl

Sadzimy drzewka.

Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy

Od segregacji śmieci po własny ogródek...

Działania proekologiczne od dłuższego czasu stały się wyzwaniem zarówno dla nas jako kadry jak i dla naszych wychowanków. Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy im. Janusza Korczaka w Szczecinie regularnie uczestniczy w akcjach ekologicznych. Koordynatorem oddziaływań ekologicznych w imieniu placówki jest p. Dorota Dudziak.

W ramach działalności proekologicznej nasze podopieczne angażują się w liczne przedsięwzięcia. Można do nich zaliczyć m.in. uprawę ekologicznych warzyw i owoców. Od wielu lat nasza placówka zajmuje się uprawą działki warzywnej. Wychowanki opiekują się wyznaczonym terenem sadząc na nim rośliny oraz dbając o nie aż do momentu zbioru plonów. Zajmują się również przygotowaniem ogrodu na kolejny sezon i użyźnianiem gleby.

Cała społeczność ośrodka segreguje odpady. Wychowanki w grupach wychowawczych dokładnie segregują śmieci i umieszczają je następnie w odpowiednich kontenerach na odpady segregowane. Staramy się minimalizować wyrzucane przedmioty poprzez dawanie im tzw. drugiego życia wykorzystując je m.in. podczas zajęć plastycznych. Staramy się wykształcić w naszych wychowankach potrzebę naprawiania rzeczy a nie ich wyrzucania.

Pracownicy ośrodka w ramach swoich oddziaływań wychowawczych prowadzą różne działania ekologiczne. Edukują i uświadamiają w kwestiach ekologicznych. Cyklicznie organizujemy konkursy wie-

dzy oraz turnieje segregacji odpadów. W placówce działa Koło Miłośników Ogrodu prowadzone przez p. Alicję Maleszkę. W ramach tych zajęć dziewczyny pielęgnują roślinność, aranżują zieloną przestrzeń oraz tworzą naturalny kompost dla roślin.

W placówce uprawiamy również zioła takie jak mięta, melisa czy szalwia. Tworzymy własne rozsady roślin m.in. pomidorów czy papryki. Uprawiamy warzywa, owoce i uczymy nasze wychowanki przetwarzać je na pyszne soki, powidła czy dżemy.

Ośrodek w ubiegłym roku brał udział w ogólnopolskiej akcji w ramach której posadziliśmy na naszym terenie ponad 100 drzew i krzewów. Dzięki temu udało nam się urozmaicić nasze otoczenie dodatkowymi roślinami a nasze dziewczęta sadziły samodzielnie drzewa nadając im swoje imiona.

Jedną z grup wychowawczych pilotażowo wdraża pomysły mające na celu zmniejszenie używania

plastiku w codziennym funkcjonowaniu. W ramach tych działań wychowanki m.in. zrezygnowały z foli spożywczej na rzecz pojemników wielorazowego użytku. Minimalizują również używanie worków na śmieci i reklamówek zastępując je torbami materiałowymi. Współpracują również ze środowiskiem lokalnym biorąc udział we wspólnym sprzątaniu dzielnicy. Wychowanki we współpracy ze Stowarzyszeniem Skolwin i My wspólnie uprzątają pobliski teren czy las. Te same wychowanki brały udział w szczecińskiej akcji „Adopcji Roślin” dzięki czemu w naszym ośrodku „zamieszkali” Andrzej i Rysiek – nasze nowe kwiaty. Dziewczyny brały również udział w warsztatach ekologicznych organizowanych podczas Nocy Naukowców.

Nasz ośrodek w życiu codziennym stara się propagować zachowania proekologiczne. Troska o naszą planetę i środowisko stała się ważnym aspektem w pracy wychowawczej. Mamy nadzieję, że uda nam się wykształcić w naszych dziewczynach troskę o środowisko i zasoby naturalne, a bycie Eko-patriotą będzie dla nich powodem do dumy.

Dudziak Dorota

– Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy im.
Janusza Korczaka w Szczecinie

Młodzi eko-patrioci ze SOSW Nr 1

Bo jak nie my – to kto?

Eko-patriotyzm naszych uczniów jest dosadny i namacalny. Taki musi być, aby sens tego co robią utrwalił się i na stałe zagościł w ich życiu-nauce, codziennych czynnościach, co nie jest łatwe przy dysfunkcjach intelektualnych i fizycznych, jakie posiadają. Dlatego działania szkoły w tym zakresie prowadzone są systematycznie i cyklicznie. Ich przekaz musi być „barwny”, prosty i jasny, aby był odpowiednio przez nich zrozumiany i przyswojony. Działania te odmierzane i planowane są w odpowiednim czasie, zazwyczaj gdy i cały świat obchodzi Dzień Ziemi, Sprzątanie Świata i inne tego typu podobne imprezy i głośno o nich w mediach. Ale eko-patriotyzm to nie tylko święta, to także cykl wieloletnich działań Ośrodka, które ukształtowały już na stałe ucznia-ekologa, a potem dorosłego, świadomego ekologicznie obywatela. Wiadomym jest nam fakt, że nawet po ukończeniu placówki uczniowie w swym dalszym życiu kontynuują to

co zaczęli w tym zakresie w Ośrodku. Od najmłodszych lat zaś wiedzą, że aby chronić drzewa trzeba zbierać makulaturę. Dobrze jest jeśli takie działania idą w parze z dobroczynnością. Dlatego uczniowie wzięli udział w „*Maratonie Makulaturowym – Zamieniamy Papier na leki*” – z którego dochód Firma Rethmann – organizator imprezy – przeznaczyła na zakup leków dla bezdomnych, chorych zwierząt będących pod opieką TOZ-u. Natomiast współdziałając z Firmą Stena SA z Przecławia uczniowie gromadzili setki kilogramów papieru biorąc udział w konkursie tej firmy „*Zbieramy makulaturę – oszczędzamy lasy*”. Jako liderzy zbiórki otrzymali cenne nagrody rzeczowe i pieniężne. Część „zarobionych” w ten sposób środków przeznaczyli na zakup roślin, które ozdabiają tereny przyszkolne. Ważnym dniem w życiu Ośrodka były ubiegłoroczne obchody 100-lecia niepodległości państwa polskiego. Aby uwiecznić ten dzień, uczniowie posadzili sadzonkę dębu – drzewa symbolizującego siłę, moc i piękno polskiej przyrody. W szkolnym ogrodzie posadzono także inne drzewka – wiśnie piłkowane – baśniowo piękne i wymagające specjalnej pielęgnacji. Ze względu na ogromne znaczenie pszczoł w środowisku przyrodniczym do upraw ogro-

dowych wprowadzono rośliny miododajne – rudbekię, akację rubinię, kocimiętkę i wiele innych. Warto wspomnieć, że uczniowie za swoje ogromne starania w pielęgnacji szkolnych terenów zielonych, pięknego ogrodu – otrzymali za ten rok I nagrodę w konkursie Kuriera Szczecińskiego „*Cały Szczecin w kwiatach*”. Nasz ogród szkolny to nie tylko zbiór niesamowitych roślin, ale także schronienie dla jeży - którym stworzono tam warunki do bytowania zimowego, owadów (mają tam specjalne domki) oraz ptaków. Na skutek licznych zajęć i pogadek dotyczących elektro-śmieci uczniowie przystąpili do innego rodzaju eko-konkursu – organizowanego przez Organizację Odzysku Reba SA z Warszawy pod nazwą „*Edukujemy – Pomagamy*” – „*Konkurujemy jak pracowite mrówki*”. Żaden z nich już nigdy nie wyrzuci zużytej baterii do zwykłego kosza na odpady. Wiedzą jak bardzo szkodzi środowisku taka niefrasobliwość. Podczas spacerów i wycieczek samorzutnie zbierają „porzucone” baterie i przynoszą do szkoły wrzucając do specjalnego pojemnika. Także rodzice informują nauczycieli o ogromnym zapale ich dzieci w zbieraniu zużytych baterii z gospodarstw domowych. Od lat nasz Ośrodek dzięki temu jest laureatem tego konkursu – uczniowie otrzymują corocznie dyplomy uznania, sprzęt sportowy, książki. Szkoła – mała ojczyzna to świat w którym nasza młodzież żyje na co dzień. Bezpieczny i przyjazny drugi dom. Zrozumiałym zatem dla nich jest to, że o ten świat trzeba dbać także dlatego, że tworzy on część tego wielkiego – naszego kraju – Polski. W budynku

szkoły i na terenie przyszkolnym nikt nie znajdzie śmieci, ponieważ uczniowie wiedzą, że nie należy śmiecić. Wiedzą także, że śmiecie należy segregować i wrzucać do specjalnych pojemników, które stoją na szkolnym korytarzu. Znają na pamięć kolory pojemników do segregacji. Plastikowych zakrętek jednak tam nie wrzucają. Mają bowiem świadomość, jak przydatne są w różnych akcjach – zbierają je więc – to na wózek dla chorego dziecka, to dla zwierząt itp. Podczas licznych imprez ekologicznych stworzyliśmy tytuł **Tropiciela – Eko-Detektywa**. Otrzymują go ci uczniowie, którzy najaktywniej zajmują się „tropieniem” niepotrzebnie palących się świateł w pomieszczeniach szkolnych, dokręcaniem ciekących kranów itp. Uczniowie mają świadomość jak oszczędzanie wody, prądu przyczynia się do zmniejszenia efektu cieplarnianego ziemi. Surowce wtórne jednak to nie zawsze śmieci. Młodzież udowodniła to, biorąc udział w szkolnym konkursie plastycznym **Ekoludek**, wykonując z odpadów zabawne ludziki. A do ogrodu szkolnego wykonali kwietnik – łabędzia z butelek PET. Wielu uczniów należy do szkolnego koła Ligi Ochrony Przyrody. Dbalność o naturę, o piękno otoczenia to dla naszych uczniów styl życia. Udowodnili wszystkim, że niepełnosprawność nie stanowi dla nich żadnej bariery w tym zakresie, dają codziennie dowody, że gdy się naprawdę chce, to można wszystko.

Krystyna Różycka, Iwona Muszyńska
– nauczycielki w Specjalnym Ośrodku
Szkolno-Wychowawczym Nr 1 w Szczecinie

RELAKS Z KSIĄŻKĄ

Bardzo cieszy mnie fakt, że ukazują się coraz więcej książek na temat... śmieci. O śmieciach bowiem trzeba mówić coraz głośniej. Rozmawiać o nich z dziećmi, ale też uświadamiać dorosłych. Jeszcze wielu z nas myśli bowiem, że segregowanie śmieci rozwiązuje ich problem. Wrzucając plastikową butelkę do odpowiedniego pojemnika, czują się rozgrzeszeni. Niestety, nie do końca to tak działa.

Z książki Gerdy Raidt dowiedzie się wielu ciekawych rzeczy na temat śmieci ale i nas, ludzi. Ludzi, którzy oszaleli na punkcie gromadzenia rzeczy. Ludzi, którzy doprowadzili do tego, że

bardziej opłaca się kupić nowe niż naprawić stare...

„Śmieciarki wywożą odpady i w ten sposób tracimy je z oczu. Ale to wcale nie oznacza, że znikają i już ich nie ma” – pisze autorka.

Śmieci jest coraz więcej i nie tylko na łądzie. Są w morzach, rzekach, oceanach. Zakopujemy tony śmieci pod ziemią... Śmieci są również w kosmosie! Owszem, segregując śmieci dajemy im szansę by odrodziły się w nowych rzeczach. Niestety nie wszystkie odpady można przetwarzać. Nie da się również robić tego w nieskończoność!

Autorka sama zilustrowała swoją książkę. Duża ilość grafiki sprawia, że czyta się ją szybko i lekko, przy okazji poznając tak wiele ważnych i trudnych zagadnień. Kompostownie, recykling, toksyczne odpady, elektrośmieci, mikroplastik, wyspy śmieci - to niektóre pojęcia, opisane na kartach książki. Pisząc o śmieciowym problemie, pokazuje i podpowiada jak ograniczyć wyrzucanie odpadów. Sporo tu ciekawostek i dobrych przykładów.

„Śmieci nie muszą więc wcale pozostać śmieciami. Każdy z nas sam zdecyduje, co nadaje się już tylko do wyrzucenia”.

Pomyślcie dwa razy zanim coś kupicie, trzy razy zanim coś wyrzucicie i... przerażajcie sami, ile się da! To wyjątkowo ciekawa i mądra książka, której lekturę polecam wszystkim! Dobrze by było, gdyby trafiła na domowe i szkolne półki. O śmieciach trzeba mówić wszędzie. Do znudzenia!

Śmieci. Najbardziej uciążliwy problem na świecie!

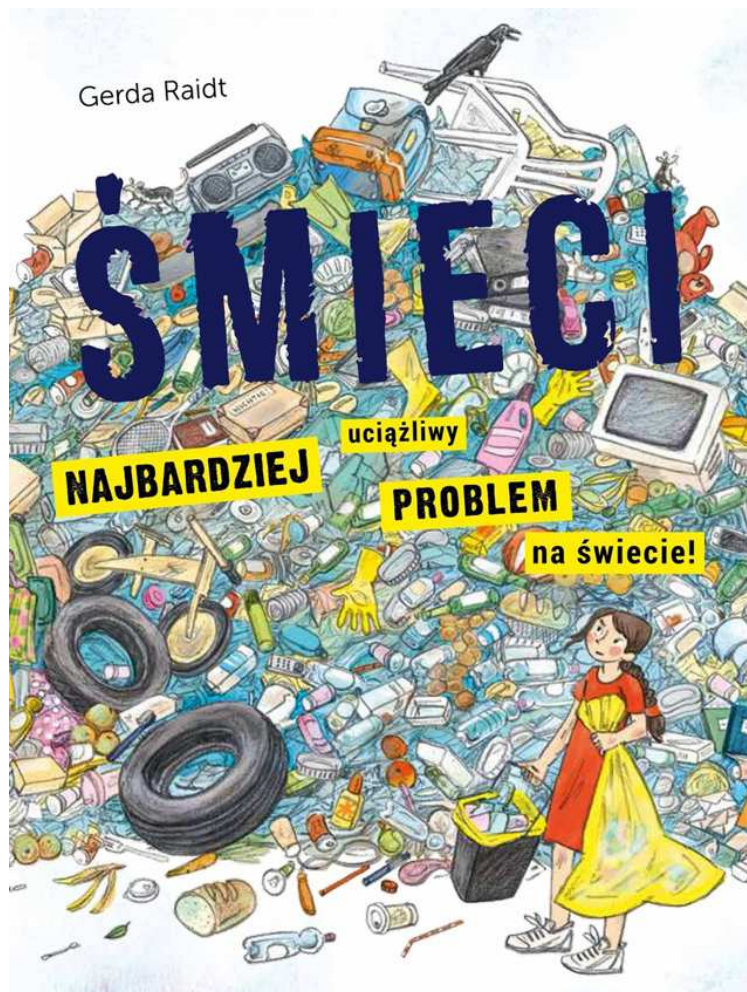
tekst i ilustracje:

Gerda Raidt

przekład:

Katarzyna Łakomik

Wydawnictwo Babryba,
2019, wiek: 8+

Książkę poleca –
Monika Wilczyńska
(portal SzczecinCzyta.pl)

Specjalny Ośrodek
Szkolno-Wychowawczy Nr 2

Ja nie widzę Ciebie, Ty zobacz mnie 2019

Już po raz trzeci Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy Nr 2 im. dra Czesława Piskorskiego w Szczecinie przystąpił do społecznej kampanii „*Ja nie widzę ciebie, ty zobacz mnie*”, którą ogłosił Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy Nr 1 dla Dzieci i Młodzieży Słabo Widzącej i Niewidomej im. Louisa Braille'a w Bydgoszczy.

Główne cele tej kampanii, której patronuje między innymi Minister Edukacji Narodowej, to:

- kształtowanie postaw społecznych opartych na otwartości, tolerancji i empatii wobec osób z niepełnosprawnością wzrokową,
- przygotowanie społeczeństwa do udzielania właściwej pomocy osobom z dysfunkcją wzroku, zauważenie ich problemów,

• włączenie w obchody Międzynarodowego Dnia Białej Laski (święta osób z dysfunkcją wzroku obchodzonego 15 października) jak najszerszej grupy przedszkoli, szkół, placówek oświatowych, samorządów i innych organizacji z terenu całej Polski.

Każda placówka oświatowa przystępując do takiej kampanii może otrzymać czasowy certyfikat „Placówki przyjaznej osobom niewidomym”.

W SOSW Nr 2 kampania ta w tym roku trwała dziesięć dni. Uczestniczyli w niej nie tylko wychowankowie Ośrodka, ale także ich bliscy, przyjaciele, zaprzyjaźnieni członkowie Polskiego Związku Niewidomych i innych stowarzyszeń. Kampanię rozpoczęto projekcją filmu „Imagine”, który opowiadał o niekonwencjonalnych metodach nauczania orientacji przestrzennej niewidomej młodzieży przez niewidomego instruktora. Film zrobił wielkie wrażenie na widzach. Po projekcji rozgorzała dyskusja, widzowie dzielili się swoimi wrażeniami, wątpliwościami i spostrzeżeniami.

W następnych dniach odbyły się zajęcia edukacyjne w szkołach wchodzących w skład SOSW

Nr 2 (Branżowa Szkoła I stopnia Nr 12, Szkoła Przysposabiająca do Pracy Nr 2). W czasie tych zajęć wychowankowie Ośrodka poznali historię Święta Międzynarodowego Dnia Białej Laski. Zapoznali się z listem napisanym przez wychowanka SOSW im. L. Braille'a w Bydgoszczy. Dowiedzieli się jak pomóc osobie z dysfunkcją wzroku oglądając film „*N jak niewidomy*”. Poznali alfabet Braille'a oraz zapoznali się z czasopismami wydawanymi alfabetem Braille'a i powiększonym drukiem („*Promyczek*”, „*Światelko*”) dla dzieci i młodzieży z dysfunkcją wzroku oraz czasopisma dla dorosłych – „*Pochodnia*”. Poznali przedmioty ułatwiające osobom z dysfunkcją wzroku czynności dnia codziennego (czujnik pomiaru cieczy, różne lupy, igły brajlowskie, igły do szycia, bilonówki, białą laskę, mówiący termometr, mówiący zegarek, czytnik itd).

Przeprowadzono wśród młodzieży ćwiczenia, które pozwoliły im na wejście w świat osób niewidomych i poradzić sobie z czynnościami dnia codziennego. Młodzież z zawiązanymi oczami chodziła z białą laską pokonując różne przeszkody, robiła herbatę korzystając z czujnika pomiaru cieczy, robiła zakupy korzystając z „bilonówek”, próbowała nawlec igłę i przyszyć guzik, ułożyć potrawę na talerzu korzystając z zasady układu na tarczy zegara.

Młodzież została zapoznana z możliwościami jakimi dysponują współczesne urządzenia ułatwiające komunikację społeczną jak komputery, smartfony i ipady. Poznała również kilka aplikacji, które znacznie ułatwiają życie osobom niewidomym. Kulminacją kampanii były uroczyste obchody Międzynarodowego Dnia Białej Laski, w których udział wzięli członkowie kół „Szczecin-Centrum” i „Szczecin-Prawobrzeże” Polskiego Związku Niewidomych. Podczas tej uroczystości młodzież zajmowała się osobami niepełnosprawnymi wzrokowo pomagając im w przemieszczaniu się po placówce, obsługując ich podczas uroczystego przyjęcia, odprowadzając po imprezie do domów i na przystanki tramwajowe. Młodzież

przygotowała również występy artystyczne, które zaprezentowała podczas imprezy, podziwiała również artystyczne występy członków Polskiego Związku Niewidomych. Były to szczególnie miłe chwile dla osób zrzeszonych w Polskim Związku Niewidomych, które na co dzień ze względu na swoją niepełnosprawność rzadko opuszczają swoje domy. Przebywanie wśród młodych, sympatycznych ludzi w atmosferze życzliwości i otwartości to dla nich wielka radość.

Wszystkie działania podczas tej kampanii były przyjmowane przez młodzież z wielkim zaciekawieniem. Informacje zdobyte podczas tej kampanii znacznie pogłębiły ich wiedzę na temat świata osób z dysfunkcją wzroku. Mamy nadzieję, że wszystkie te działania pozwolą im w przyszłości na otwarte i empatyczne postrzeganie osób z dysfunkcją wzroku oraz udzielanie im właściwej pomocy.

Halina Czosnowicz

KU DZIECKU⁽²⁾

PROGRAM WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO

Barbara Bilewicz-Kuźnia, Teresa Parczewska

Sposoby osiągnięcia celów kształcenia i wychowania

Przedszkole skoncentrowane na jednostce, wspierające dziecko we wszystkich obszarach rozwojowych, opiera się na paradygmacie konstruktywizmu.

Do osiągnięcia zawartych w programie celów kształcenia i wychowania skupionych na rozwijaniu różnorodnych zdolności dziecka proponuje się specjalną organizację przestrzeni sali przedszkolnej, która powinna uwzględniać ośrodki (kąciki zainteresowań) służące do zabawy i uczenia się, wyposażone w liczne materiały i pomoce dydaktyczne zachęcające dzieci do podejmowania wielokierunkowej aktywności.

Tabela 1. Materiały i środki dydaktyczne niezbędne do rozwijania wielokierunkowych zdolności dziecka

Ośrodki zainteresowań	Rodzaje rozwijanych zdolności	Materiały i środki dydaktyczne
Ośrodek zabawy 	wszystkie zdolności kierunkowe i zdolności twórcze	<i>Kącik lalek:</i> kuchnia, komplet wypoczynkowy, stolik, kołyski, wózki, lalki, akcesoria kuchenne. <i>Kącik samochodowy i ruchu drogowego:</i> samochody, pociągi, samoloty, drewniane znaki drogowe, plansze ulicy, garaże, książki o ruchu drogowym, gry planszowe, nagrania ulicy. <i>Kącik kosmetyczny i fryzjerski:</i> toaletka, suszarki, lokówki, prostownice, szczotki, grzebienie, ozdoby do włosów, nożyce do strzyżenia włosów. <i>Kącik sklepowy:</i> atrapy produktów spożywczych lub innych (w zależności od zainteresowań dzieci), monety i banknoty, etykiety. <i>Kwiaciarnia:</i> różne gatunki sztucznych roślin doniczkowych i ciętych, wazonry różnej wielkości i kształtu, wstążki do wiązania bukietów, książki z ilustracjami.

Ośrodek biblioteczny

słowno-językowe,
intrapersonalne,
interpersonalne,
egzystencjalne,
przyrodnicze

Książki (o charakterze literackim, komiksowym, popularnonaukowym), encyklopedie, czasopisma, historyjki obrazkowe, ilustracje, litery magnetyczne, suwaki, rozsypanki literowo-sylabowo-wyrazowe, łamigłówki, krzyżówki, rebusy, zabawy planszowe, układanki tematyczne, mozaiki literowe, wyrazy i zdania do czytania globalnego, gry planszowe, kasety i płyty, magnetofon, dyktafon, mapy, kolorowy papier o różnej fakturze i wielkości, bindownica, zszywacze, folie, kalka, pieczątki, przybory do pisanie, rysowania i kolorowania, karty pracy do pisanie po śladzie, kalki do kalkowania, komputery z dostępem do Internetu, rzutnik pisma.

**Ośrodek ekspresji
ilustracyjnowizualnej**

wizualnoprzestrzenne,
interpersonalne,
intrapersonalne,
muzyczne,
cielesnokinestetyczne

Scena, kurtyna, parawany, mikrofon, stroje do przebierania się (kostiumy, peruki, lustra, dekoracje, rekwizyty, maski, czapeczki, kapelusze, sukienki, opaski, wianki, peleryny, chustki, bawełniane koszulki), marionetki, kukiełki, pacynki, marionetki, plastelina, kartony różnego formatu, kształtu i faktury, kalka techniczna, bibuła, krepina, gaza, papier kolorowy, wzorniki do odrysowywania, modelina, masa solna, zestawy do majsterkowania, domki dla lalek, przybory do rysowania i malowania (kredki ołówkowe, świecowe, ołówki, mazaki), stemple, druciki, skrzynia skarbów (pudełko, puszki, szpulki, sznurki, druty, nakrętki, skrawki materiału, torebki papierowe, wytłaczanki, opakowania po nabiałe), kamera wideo, komputer, rzutnik.

Ośrodek naukowo-eksperymentalny i matematyczny

logiczno-
-matematyczne,
przyrodnicze,
wizualno-
-przestrzenne,
interpersonalne

Przedmioty do manipulowania, kalkulatory, klocki, kostki do gry, gry planszowe, kolorowe pionki, spinacze, guziki, klamerki do bielizny, bryły geometryczne, mozaika geometryczna, liczmany, cyfry, znaki matematyczne, patyczki, klocki Dinesa i liczby w kolorach, geoplany, gumki, miary metryczne, banknoty i monety; kompas, lupa, lornetki, mikroskop, pojemniki różnej wielkości, konewki, termometry (lekarski, zaokienny, pokojowy, meteorologiczny, laboratoryjny), wiatromierz, deszczomierz, stopery, hodowle i uprawy ziół, terrarium dla owadów, akwarium z rybami, akwarium dla żab i żółwi, eksponaty przyrodnicze, kamienie, minerały, przetwory, makieta układu słonecznego, kalendarz pogody, lupa, mikroskopy, zielniki, albumy, fotografie, komputery.

Ośrodek muzyczny

muzyczne,
cielesno-
-kinestetyczne,
intrapersonalne
interpersonalne

Instrumenty perkusyjne, grzechotki, brzękadełka zrobione z plastikowych i metalowych puszek, sitek, kapsli drewnianych patyków, inne niekonwencjonalne instrumenty muzyczne (puszki z grochem, kaszą, pudełka z kasztanami, grzebień), sprzęt do nagrywania i odtwarzania muzyki, dyktafon, słuchawki, komputer z kartą muzyczną, ilustracje, płyty CD i kasety z muzyką poważną, rozrywkową, z instruktażem, odgłosami różnych środowisk, ilustracje instrumentów muzycznych i ich nazwy, pianino.

Ośrodek religijny

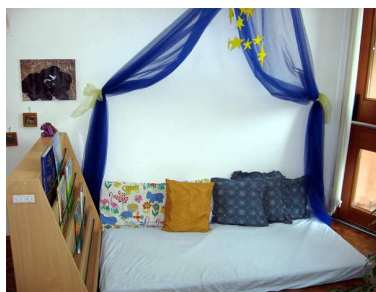

intrapersonalne,
interpersonalne,
egzystencjalne

Ilustracje różnych świętyń, Biblie dla dzieci z obrazkami, filmy o tematyce religijnej, kasety z pieśniami religijnymi, świece, figurki świętych, atrybuty świąt religijnych.

Ośrodek budowniczo-malarski

wizualnoprzestrzenne,
logicznomatematyczne,
cielesnokinestetyczne,
interpersonalne
intrapersonalnych

Klocki różnej wielkości, kształtu i koloru, pudełka, papiery do rysowania i malowania, brystol, karton, gazety, kartony, plastelina, modelina, ciastolina, kleje, żele, glina, gips, pędzle różnej wielkości, pojemniki na wodę, materiał przyrodniczy do konstruowania, wałki do malowania, farby, palety, sztalugi, kredki, kreda kolorowa, węgiel rysunkowy, flamastry, zakreślacze, pojemniki plastikowe, butelki po napojach, pojemniki po nabiale, wytłaczanki, opakowania po żarówkach, wkręty różnej długości, narzędzia do majsterkowania, zestawy montażowe ze schematami, taśmy klejące.

Ośrodek odpoczynku, marzeń i relaksacji

egzystencjalne,
intrapersonalne,
cielesno-
-kinestetyczne

Namiot, zabawki – przytulanki, książki, kanapa, hamak, fotel bujany, poduchy, piłki do siedzenia, karimaty, małe poduszcзки (każde dziecko ma swoją), dyski do siedzenia, piłki terapeutyczne, płytoteka z muzyką relaksacyjną.

Do realizacji treści programowych zaleca się metody wynikające z koncepcji wielostronnego kształcenia Wincentego Okonia²⁸, która przewiduje cztery strategie nauczania uczenia się:

1. Asocjacyjna (A) – nastawiona na przyswajanie przez dzieci gotowej wiedzy. Wymaga stosowania podająco-ilustracyjnych metod nauczania, takich jak: gromadzenie przez dzieci środków dydaktycznych, przeprowadzanie wywiadów, zapamiętywania wiadomości podawanych przez nauczyciela;

2. Badawcza (P) – polega na samodzielnym zdobywaniu przez dzieci wiedzy na drodze rozwiązywania problemów, szukania odpowiedzi na pytania problemowe, rozwiązywania zadań różnymi sposobami, samodzielnego podejmowania decyzji, oceniania i wartościowania zachowań, wytworów pracy, obserwowania;

3. Eksponująca (E) – zmierza do wyzwania i pobudzania przeżyć dzieci poprzez eksponowanie różnorodnych utworów muzycznych, plastycznych i różnych dzieł sztuki, jak też wykorzystywanie metod ekspresji: słownej, muzycznej, ruchowej, technicznej, dramowej;

4. Operacyjna (O) – oparta na różnych działaniach dzieci, wymagająca stosowania metod praktycznych. Mogą to być różnego typu doświadczenia i eksperymenty, zajęcia praktyczne, wytwórcze, ekspresyjne, gospodarcze, społecznie użyteczne.

W grupie metod asymilacji wiedzy znajdują się:

pagadanka – jest to rozmowa ukierunkowana nauczyciela z dziećmi polegająca na tym, że nauczyciel zadając pytania, równocześnie przewiduje odpowiedź dzieci;

praca z książką – polega na omawianiu ilustracji w niej zawartych oraz wykorzystaniu tekstu literackiego. W starszych grupach nauczyciel może wykorzystywać encyklopedie, słowniki, czasopisma, atlasy geograficzne, mapy. Dzieci w wieku przedszkolnym wykazują szczególne zainteresowanie książką i potrzebę kontaktu z nią.

W grupie metod samodzielnego dochodzenia do wiedzy wyróżnia się:

• *metody sytuacyjne* – polegające na wprowadzaniu dzieci w konkretną sytuację. Zadaniem dzieci jest zrozumieć tę sytuację i podjąć konkretne działania związane z jej rozwiązaniem. Ważne jest przewidywanie skutków podejmowanych decyzji i zdawanie sobie sprawy z odpowiedzialności z podejmowanych decyzji i dokonywanych wyborów. Metody sytuacyjne stosuje się z dziećmi 5-6-letnimi;

• *burzę mózgów* – nazywaną giełdą pomysłów, polegającą na zespołowym rozwiązywaniu problemu lub zadania. Należy dążyć do tego, aby zespół wynalazł jak najwięcej nowych, często zaskakujących pomysłów. Każdy pomysł jest dobry, ale zespół wybiera najlepszy, zgodnie z którym rozwiązuje się problem. Burzę mózgów stosujemy w pracy z dziećmi 5-6-letnimi;

• *gry dydaktyczne* – charakteryzują się tym, że występuje w nich element zabawowy, zadanie dydaktyczne i reguły gry. Są one wykorzystywane szczególnie wtedy, gdy nauczyciel zamierza doprowadzić dzieci do twórczego opanowania wiadomości, przyzwyczajenia i nawyków.

Wśród gier dydaktycznych wyróżnia się gry: słowne, obrazkowe, dydaktyczno-ruchowe, komputerowe, z użyciem rzeczywistych przedmiotów. Mogą one być wykorzystywane we wszystkich grupach wiekowych z uwzględnieniem możliwości rozwojowych dziecka. Gry dydaktyczne służą procesowi poznania, a także spełniają cele wychowawcze. Uczą poszanowania reguł, współzawodnictwa, sprzyjają uspołecznieniu dziecka, przyzwyczajają zarówno do wygrywania jak i do przegrywania. Najwyższe walory dydaktyczne mają gry strategiczne. Wyróżnia się: gry w giełdę pomysłów – zespołowe poszukiwanie pomysłów rozwiązania jakiegoś zadania, np. jak pomysłowo zorganizować plac zabaw na osiedlu, do gry potrzebne są materiały które ułatwią rozwiązanie; gry sytuacyjne – wprowadza się dzieci w jakąś złożoną sytuację i muszą podjąć decyzję w sprawie jej rozwiązania, a następnie przewidzieć skutki tej decyzji; gry symulacyjne – uczestnikom zabawy przydziela się określone role do odtworzenia;

• *obserwację i pomiar* – które polegają na planowym i świadomym spostrzeganiu przedmiotów, zjawisk i procesów. Obserwacje mogą być przeprowadzane w pomieszczeniu lub naturalnym środowisku, podczas bliższych i dalszych wycieczek. Obserwacji niekiedy towarzyszy pomiar, czyli czynności wykonywane przez dzieci, pozwalające określić ilościową stronę obserwowanych przedmiotów, zjawisk, procesów. W przedszkolu tylko niektóre obserwacje mają charakter pomiaru, np. pomiar odległości krokami lub sznurkiem, pomiar temperatury powietrza, ilości nasion, siły wiatru.

Do metod waloryzacyjnych/eksponujących zaliczamy:

• metody impresyjne – sprowadzają się do organizowania uczestnictwa dzieci w sytuacjach, w których eksponowane są różne wartości (społeczne, moralne, estetyczne, naukowe) wywołujące przeżycia emocjonalne. Dzięki tym metodom dzieci zdobywają wiadomości o świecie, wyprowadzają wnioski praktyczne, które ułatwiają kształtowanie przekonań i postaw. Polegają one na wywoływaniu takich czynności jak: zdobywanie informacji o dziele, pełne skupienia uczestnictwo w odbiorze, stosowna forma aktywności, konfrontacja idei zawartej w dziele z zachowaniem się uczestników.

• *metody ekspresyjne* – polegają na wyrażaniu własnych przeżyć, uczuć w konkretnej działalności, a także w twórczości plastycznej, słownej, muzycznej, konstrukcyjnej. Na przykład chodzi tu o czynny udział dzieci w przedstawieniu przedszkolnym, o prezentację na wystawach określonych obiektów wykonanych samodzielnie przez dzieci, o tworzenie albumów, map, krajobrazów swojej miejscowości.

W grupie metod praktycznych znajdują się:

• *metoda ćwiczeń utrwalających* – ma na celu pobudzanie dzieci do powtarzania czynności wcześniej poznanych i doświadczonych, które mają doprowadzić do przyzwyczajenia i nawyków oraz ukształtowania różnorodnych umiejętności;

• *metoda ćwiczeń terenowych i technicznych*;
• *prace hodowlane* w przedszkolu i w domu;

- *prace społecznie użyteczne* na rzecz środowiska i przedszkola (porządkowanie terenu wokół budynku przedszkolnego);

- *udział dzieci w różnych akcjach* (sadzenie drzew na terenie przedszkola, dokarmianie zwierząt zimą) oraz uroczystościach;

- *metoda stawiania zadań* – ma na celu pobudzić aktywność psychoruchową dzieci. Zadania mogą polegać na organizowaniu sytuacji stawiających dzieci przed koniecznością samodzielnego poszukiwania rozwiązania problemu w działaniu.

Ponieważ w tej samej grupie wiekowej dzieci wykazują zróżnicowane umiejętności, potrzeby, zainteresowania i uzdolnienia, dlatego też konieczne jest respektowanie różnic indywidualnych między dziećmi. Jesteśmy zdania, podobnie jak Krystyna Chałas, iż podstawowym warunkiem budzenia zainteresowań jest stwarzanie sytuacji, które pociągają wychowanka swą problematycznością, oryginalnością, aktualnością, konfliktem, stąd potrzeba, by nauczyciel stwarzał dzieciom sytuacje problemowe – zadania poznawcze do rozwiązania, udzielał wskazówek i wzmacniał efekty pracy dzieci poprzez aprobatę. Takie możliwości daje metoda projektów, która w literaturze psychopedagogicznej (John A. Stevenson²⁹) jest ceniona ze względu swą skuteczność. Metoda projektów pozwala dzieciom na czynny udział w procesie nabywania nowej wiedzy, zwraca uwagę na podmiotowość dziecka, pozwala dziecku na samodzielne konstruowanie wiedzy i służy nabywaniu przez nie umiejętności w zakresie: czytania, pisania, słuchania, mówienia, twórczego myślenia, planowania i organizacji pracy, zbierania informacji, zadawania pytań, współpracy w grupie, rozwiązywania problemów, samodzielności, komunikowania się, oceniania i prezentacji własnej pracy.

Metoda projektów jest „sposobem wspierania aktywnego, zaangażowanego i celowego uczenia się oraz rozwoju intelektualnego dziecka”³⁰. Projekt odznacza się pogłębionym badaniem danego tematu o dużej wartości poznawczej. Punktem wyjścia dla projektu powinna być sytuacja problemowa, wzbudzająca zainteresowanie dzieci. Zaletą tej metody jest wiązanie działalności praktycznej z pracą umysłową. Poznawanie dokonuje się w wyniku badania otaczającej rzeczywistości. Realizacja projektu przebiega w trzech etapach: etap I – początek projektu, etap II – realizacja projektu, etap III – zakończenie projektu.

- **W pierwszym etapie** projektu następuje wybór tematu – pojawia się on w wyniku zainteresowań dzieci lub wynika z inicjatywy nauczyciela (czy jego programu pracy). W grupie małych dzieci większe szanse powodzenia ma projekt, którego temat nie jest abstrakcyjny, lecz konkretny, oparty na bezpośrednim doświadczeniu, z wykorzystaniem autentycznych obiektów, stwarzając małym badaczom okazję posłużenia się nimi. Projekty mają większe szanse dostarczyć dzieciom wiedzy i wzbogacić ich umiejętności, jeśli dotyczą tematów związanych z istotnymi uwarunkowaniami występującymi w ich środowisku.

Po wyborze tematu, nauczyciel przygotowuje własny plan działania w formie siatki wstępnej, dokonując jednocześnie oceny, czy temat jest zgodny z programem wychowania przedszkolnego. Siatka jest rodzajem graficznego przedstawienia powiązań pomiędzy propozycjami, czy pytaniami dzieci, które nauczyciel zapisuje (co dodatkowo wspomaga zainteresowanie dzieci czytaniem i pisanie). Dzieci wysuwają propozycje, nauczyciel zapisuje ich pomysły, pytania, kieruje aktywnością dzieci w celu ustalenia strategii umożliwiającej znalezienie odpowiedzi na postawione pytania. Na tym etapie występuje planowanie: jakie środki są potrzebne do znalezienia odpowiedzi na problemy badawcze, jakich ekspertów można zaprosić do współpracy, czy i jak włączyć rodziców do współpracy z grupą, w jaki sposób dzieci zaprezentują to, czego się nauczyły. Rozryskowanie siatki wstępnej pomaga nauczycielowi przewidzieć możliwe kierunki rozwoju tematu i przygotować się do ewentualnych pytań dzieci, zastanowić się nad sposobami zintegrowania i zastosowania wiedzy i umiejętności oraz przygotować potrzebne materiały, które wzbogacą zajęcia.

- **W drugim etapie** następuje wnikliwe zgłębienie tematu przez małych badaczy, próba znalezienia odpowiedzi na postawione pytania oraz formułowanie nowych, bardziej złożonych pytań. Wzbogacenie listy pytań ma na celu zachęcenie dzieci do głębszego przemyślenia tematu. W tej fazie projektu warto włączyć do współpracy rodziców, którzy mogą pomóc np. w gromadzeniu materiałów potrzebnych w realizacji tematu. W fazie realizacji projektu niezwykle istotne jest przygotowanie planu aktywności badawczej. W fazie realizacji projektu nauczyciel dokonuje starannej analizy miejsc, gdzie mogłyby się odbywać zajęcia w terenie.

Ważnym elementem jest staranna analiza miejsc zajęć terenowych pod kątem: bezpieczeństwa, aktywności badawczej dzieci, udziału ekspertów (pracowników), pomocy dydaktycznych. Dzieci na tym etapie projektu mają możliwość wykorzystania oraz dalszego doskonalenia różnorodnych umiejętności. Do najważniejszych należą: umiejętność zadawania pytań osobom dorosłym, umiejętność obserwowania, umiejętności związane ze sporządzaniem szkiców i rysunków z obserwacji, fotografowanie, umiejętność obserwowania innych osób przy pracy np. garncarza lub rzeźbiarza. Najważniejszą częścią drugiego etapu jest aktywność badawcza, rozumie, na którą składają się: wyprawy w teren, rozmowy z ekspertami, bezpośrednie poznawanie przedmiotów oraz korzystanie z różnych materiałów źródłowych. Wówczas, gdy możliwe są takie zajęcia w terenie, każde z dzieci dostaje określone zadania (stawianie pytań, robienie rysunków, fotografii, gromadzenie materiałów).

- **W etapie trzecim** dzieci muszą ustalić: jakimi nowo nabytymi informacjami chcą się podzielić z innymi, w jaki sposób to zrobią oraz wykonać to, co postanowili. Nauczyciel powinien przeprowadzić z dziećmi dyskusję podsumowującą, dokonać analizy wykonanego projektu i ocenić stopień realizacji zakładanych celów.

Dokumentowanie realizowanych w ramach projektu zadań, może mieć charakter tabelaryczny.

Tabela 2. Planowanie pracy metodą projektów.

Nazwa projektu	Odniesienie do treści programowych	Szczegółowe cele	Czynności podejmowane przez dzieci w związku z wybranym tematem	Formy organizacyjne (praca indywidualna, zespołowa, grupowa)	Potrzebne materiały/sprzęt	Uzyskane wyniki	Ewaluacja projektu/ refleksje nauczyciela i innych osób

Metody diagnozy osiągnięć rozwojowych dziecka

Placówki przedszkolne, jako instytucje wspierające rozwój dziecka, wśród wielu ważnych funkcji pełnią również funkcję diagnostyczno-prognostyczną. Oznacza to, iż nauczyciele są zobligowani do ciągłego, systematycznego poznawania rozwijającego się dziecka, do określania zmian rozwojowych, przewidywania ich jakości, włącznie z prognozą szkolną.

Dziecko będące w wieku przedszkolnym przekazuje wiedzę o sobie za pomocą własnego działania, poprzez aktywność sensoryczną i motoryczną, dlatego też podstawową metodą diagnostyczną w programie *KU DZIECKU* jest obserwacja.

Obserwacja (łac. observatio - uważne przyglądanie się czemuś, skupienie na czymś uwagi) - to metoda, której istotną cechą jest nieingerowanie w przebieg badanych zjawisk, a ograniczanie się do rejestrowania ich naturalnego przebiegu. Priorytetem takiej diagnozy jest myśl, że obserwujemy dziecko **NIE PO TO, ABY JE OCENIAĆ, ALE PO TO, ABY JE POZNAĆ**.³¹

Uznajemy, że diagnoza powinna określać kierunek pracy z wychowankiem, wyznaczać konkretne strategie oddziaływań pedagogicznych wraz z wykazem działań dla każdego dziecka o konkretnym profilu zdolności, nie powinna natomiast mieć charakteru etykietowania (np. dziecko jest niegrzeczne, złośliwe, nadpobudliwe). Dlatego też obserwacja, jako metoda nauczycielskiej diagnozy, ma w procesie edukacyjnym charakter sytuacyjny, pozwala na zaobserwowanie związku między sytuacją, a zachowaniem dziecka. Nauczyciel w sposób zamierzony postrzega zachowania dziecka w założonym przez niego układzie bodźców sytuacyjnych, sprzyjających ujawnianiu się zachowań pożądanych.³²

Proponujemy, obserwować dziecko w trakcie jego zabaw indywidualnych i z innymi dziećmi, w trakcie podejmowanych zadań o różnym stopniu trudności i sposobie wykonania, w trakcie szerszych, społecznych interakcji. Istotne dla tej działalności będzie więc dokumentowanie aktywności i efektów działań dzieci, co z kolei ułatwi nauczycielowi określenie preferencji wychowanka, rodzaju i zakresu jego potrzeb, zaciekawienia, zainteresowań, zdolności, osiągniętych umiejętności, sprawności i nawyków.

Aby nauczyciel mógł przeprowadzić rzetelną obserwację, musi wiedzieć, co chce obserwować, jakie cechy osobowościowe, właściwości psychiczne, w jakich zachowaniach i sytuacjach się one przejawiają, jak długo i jak często. Konieczne jest również określenie wskaźników obserwacji, czyli pewnych cech, zdarzeń lub zjawisk, na podstawie których można wnioskować, że zachodzi dane zjawisko lub występuje pewna cecha.

Równie ważna, jak rzetelne określenie wskaźników, jest autoobserwacja, czyli krytyczne, ale jednocześnie twórcze spojrzenie na własną pracę, refleksja nad związkiem pomiędzy zachowaniem nauczyciela a zachowaniem dziecka.

Proponowana przez nas diagnoza z założenia i w praktyce powinna mieć następujący charakter, winna być:

- **pozytywna** – nastawiona na to, co dziecko umie, chce, może;
- **funkcjonalna** – dokonywana w działaniu dziecka z dzieckiem, w różnych sytuacjach;
- **wspierająca** – a nie klasyfikująca czy selekcyjująca dzieci, opisująca fakty, a nie będąca sumą opinii i ocen.³³

Proponujemy, by w celu przeprowadzenia diagnozy, nauczyciele pracujący w oparciu o program *KU DZIECKU* skorzystali z opracowanego przez nas narzędzia badawczego, jakim jest *Kwestionariusz Zdolności i Osiągnięć Dziecka* (Aneks). Ten sam kwestionariusz może być przedstawiony rodzicom, pozwoli to uzyskać informacje o dziecku z dodatkowego źródła.

Wypełnianie kwestionariusza powinno być poprzedzone planową obserwacją dziecka połączoną z monitorowaniem i dokumentowaniem (fotografie, nagrania, analiza wytworów itp.) wskaźników, świadczących o zaistnieniu pewnej cechy u dziecka. Proponujemy, aby notować (między innymi w kwestionariuszu) wnioski o osiągnięciach i zdolnościach dziecka dwa razy w roku.

Dodatkowo, jeśli nauczyciel chce poznać dogłębniej dziecko i zaplanować pracę wspierającą, może skorzystać z innych, opracowanych przez nas narzędzi badawczych (Aneks):

1. Kwestionariusz zdolności i osiągnięć dziecka. w wieku przedszkolnym;
2. Skala kompetencji emocjonalnych;
3. Skala uzdolnień twórczych;
4. Skala kompetencji matematycznych;
5. Kwestionariusz rozmowy z dzieckiem do badania zainteresowań przyrodniczych.

lub wystandaryzowanych testów dostępnych w literaturze, na przykład:

- Próby eksperymentalne do oceny rozwoju analizy i syntezy wzrokowej Haliny Spionek³⁴;
- Test do badania słuchowej pamięci fonologicznej Grażyny Krasowicz-Kupis³⁵;
- Test odtwarzania struktur rytmicznych Miry Stambak³⁶;
- Badanie słuchu fonematycznego³⁷;
- Test Oziereckiego³⁸ (sprawność psychomotoryczna);
- Kwestionariusz do badania zachowania się dziecka w przedszkolu i szkole (CBI) Earla S. Schafera i May Aronson³⁹;
- Test Cate-Franc⁴⁰ (oryginalność myślenia i wyobraźni).

Zaleca się, by w toku diagnozy wykorzystywać środki audiowizualne. Nagrywać za pomocą kamery lub dyktafonu wypowiedzi i wskaźniki obserwowanych zachowań dziecka oraz w miarę możliwości fotografować je. Pozwoli to na rzetelne przeprowadzenie analizy jakościowej zebranego materiału badawczego. Wypowiedzi rejestrowane na nośnikach elektronicznych mają wiele zalet, przede wszystkim mogą być odtwarzane przez nauczyciela wielokrotnie. W analizie jakościowej ważne są wypowiedzi werbalne i niewerbalne, dzięki którym nauczyciel oprócz wiedzy, może identyfikować towarzyszące dzieciom uczucia i emocje. Zachowania niewerbalne to: mimika, kontakt wzrokowy, gesty, pozycja ciała, zachowanie przestrzenne, barwa i ton głosu. Wypowiedzi werbalne pozwalają określić: treść wypowiedzi i stopień płynności mowy. W przeprowadzaniu diagnozy możliwości i osiągnięć dzieci należy pamiętać, że wypowiedzi dzieci nie mogą być oceniane w kategoriach: odpowiedź *dobra* lub *zła*.

Ewaluacja programu

W procesie ewaluacji niezwykle istotne jest to, że nauczyciel dokumentuje rozwój dziecka, przejawy jego osiągnięć i standardów rozwojowych, przy pomocy rodziców i samych dzieci gromadzi i klasyfikuje różne wytwory ich aktywności, umieszczając je w segregatorze, który nosi nazwę Książka Przedszkolaka. Mieszczą się w niej fotografie, prace plastyczne dzieci oraz nagrania z zabaw swobodnych i kierowanych, świąt i uroczystości przedszkolnych, urodzin dzieci celebrowanych w przedszkolu (patrz fot. Tron dla solenizanta), przeglądów teatralnych, muzycznych, przedstawień, wycieczek itp.

W typowej *Książce Przedszkolaka* znajdują się wytwory aktywności:

werbalnej – opowiadania, wiersze, fragmenty przedstawień, dialogi i monologi (w postaci nagrań),

- wokalne – nagrania piosenek śpiewanych przez dziecko,
- niewerbalnej – fotografie twarzy i całej postaci dziecka, karty pracy,
- ruchowej – fotografie robione dzieciom podczas wykonywania zadań,
- plastycznej – wytwory plastyczne dziecka, odciski dłoni i stóp dziecka w masie solnej.

Propozycje rozwiązań tworzenia.

Książki Przedszkolaka

Tron do świętowania urodzin dzieci.

Książka Przedszkolaka powinna zaczynać się od ogólnych informacji o dziecku: imię i nazwisko, data urodzenia, adres zamieszkania, waga i wzrost (zaleca się, żeby dzieci były mierzone i ważone raz w miesiącu, a wyniki pomiarów były zaznaczane na „wstążce wzrostu”), ulubione potrawy, zabawy i zainteresowania, zdjęcia przyjaciół, kolegów, rodziców i rodzeństwa. Książka powinna być prowadzona systematycznie od pierwszych dni pobytu dziecka w placówce przedszkolnej, a oddawana rodzicom pod koniec edukacji przedszkolnej. Zawartość *Książki Przedszkolaka* stanowi podstawę do oceny gotowości szkolnej wychowanka.

Podkreślamy, iż podstawową metodą oceny rozwoju dziecka jest obserwacja, którą nauczyciel prowadzi na bieżąco, która pozwala mu na dokonanie oceny indywidualnego rozwoju dziecka po to, by poznać jego zdolności i zainteresowania, opracować indywidualny program wspomagania indywidualnego rozwoju zdolności dziecka.

Książka Przedszkolaka „idzie wraz z dzieckiem” i może być doskonałą okazją do nawiązywania i budowania autentycznych relacji i pozytywnej interakcji pomiędzy nauczycielem i dziećmi na kolejnym szczeblu edukacji, jakim jest szkoła podstawowa.

Bibliografia

28. W. Okoń, Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej, PWN, Warszawa 1987, s. 347-348.
29. J. H. Helm, L. G. Katz, Mali badacze metoda projektu w edukacji elementarnej, Wydawnictwo CODN, Warszawa 2003, s. 23.
30. Tamże.
31. M. Karwowska-Struczyk, W. Hajnicz, Obserwacja w poznawaniu dziecka, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1998, s. 8.
32. Tamże.
33. D. Waloszek, Nauczyciel i dziecko. Organizacja warunków wychowania, ODN, Zielona Góra 1998, s. 60.
34. H. Skibińska, Praca korekcyjno-kompensacyjna z dziećmi z trudnościami w czytaniu i pisaniu, Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej, Bydgoszcz, 2001, s. 53-54.
35. G. Krasowicz, Podręcznik do Zetotestu, Graner, Lublin, 1996.
36. H. Skibińska, Praca korekcyjno-kompensacyjna z dziećmi z trudnościami w czytaniu i pisaniu, Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej, Bydgoszcz, 2001, s. 19.
37. J. Tomczak, R. Ziętara, Kwestionariusz diagnozy i narzędzia badawcze w terapii pedagogicznej, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2005, s. 32-34.
38. Tamże, s. 103-104.
39. J. Rembowski, Badania nad przystosowaniem dzieci do szkoły za pomocą kwestionariusza CBI, „Kwartalnik Pedagogiczny”, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1972, nr 2.
40. M. Jąder, Krok w kierunku kreatywności. Program stymulowania twórczości na etapie edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2005.

Wykaz literatury pomocniczej dla nauczyciela

- Al-Khamisy D., *Edukacja przedszkolna a integracja społeczna*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2006.
- Bałachowicz J., *Style działań edukacyjnych nauczycieli klas początkowych. Między uprzedmiotowieniem a podmiotowością*, Wydawnictwo WSP TWP, Warszawa 2009.
- Bogdanowicz M., *Piosenki do rysowania, czyli Metoda Dobrego Startu dla najmłodszych*, Wydawnictwo „Fokus”, Gdańsk 1996.
- Brzezińska A., Burtowy M., *Psychopedagogiczne problemy edukacji przedszkolnej*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 1992.
- Demel G., *Minimum logopedyczne nauczyciela przedszkola*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2004.
- Dmochowska M., *Zanim dziecko zacznie pisać*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1991.
- Doliński D., *Mechanizmy wzbudzania emocji. Ekspresja emocji. Emocje podstawowe i pochodne*, [w:] J. Strelau (red.) *Psychologia. Podręcznik akademicki. Psychologia ogólna*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2000, Tom 2.
- Dołęga Z., *Diagnoza psychologiczna dzieci w wieku przedszkolnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2005.
- Dudzińska I., *Dziecko sześćioletnie uczy się czytać*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1991.
- Fiedler M., *Matematyka już w przedszkolu*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1983.
- Gardner H., *Inteligencje wielorakie. Teoria w praktyce*, Media Rodzina, Poznań 2002.
- Gołębniak D. B., *Uczenie metodą projektów*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2002.
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się matematyki*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1992.
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Dziecięca matematyka*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1997.
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Wspomaganie dzieci w rozwoju do skupiania uwagi i zapamiętywania*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2004.
- Guz S., *Edukacja przedszkolna w okresie przemian*, Wydawnictwo WSP TWP, Warszawa 1996.

Guz. S., *Edukacja przedszkolna na przełomie tysiącleci*, Wydawnictwo WSP TWP, Warszawa 2001.

Guz. S., *Rozwój i edukacja dziecka. Szanse i zagrożenia*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2005.

Helm J. H., Katz L. G., *Mali badacze metoda projektu w edukacji elementarnej*, CODN, Warszawa 2003.

Kamińska K., *Nauka czytania dzieci w wieku przedszkolnym*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1991.

Kielar-Turska M., *Jak pomagać dziecku w poznawaniu świata*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1992.

Klim-Klimaszewska A., *Pedagogika przedszkolna*, Polski Instytut Wydawniczy, Warszawa 2005.

Klus-Stańska D., *Konstruowanie wiedzy w szkole*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2002.

Krauze-Sikorska H., *Edukacja przez sztukę. O edukacyjnych wartościach artystycznej twórczości dziecka*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2006.

Majchrzak I., *Wprowadzanie dziecka w świat pisma*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa, 1995.

Moroz H., *Rozwijanie pojęć matematycznych*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1982.

Muchacka B., *Zabawy badawcze w edukacji przedszkolnej*, Wydawnictwo Naukowe WSP, Kraków 2002.

Mystkowska H., *Rozwijanie mowy i myślenia dzieci w wieku przedszkolnym*, Wydawnictwo Naukowe WSP, Warszawa 1991.

Pankowska K., *Drama i myślenie. O znaczeniach i wartościach baśni*, Wydawnictwo PIW, Warszawa 1985, Tom 1. i 2.

Pankowska K., *Pedagogika dramy. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Akademickie "Żak", Warszawa 2000.

Parczewska T., *Edukacja ekologiczna w przedszkolu. Wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2009.

Sachajska E., *Uczymy poprawnej wymowy*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1991.

Suświłło M., *Inteligencje wielorakie w nowoczesnym kształceniu*, Wydawnictwo Uniwersyteku Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2004.

Uszyńska-Jarmoc J., *Rozwój dziecka a edukacja*, [w:] K. Lubomirska (red.) *Edukacja elementarna. Podstawy teoretyczne – wybrane zagadnienia*, CODN, Warszawa 2005, Zeszyt 1.

Waloszek D., *Pedagogika przedszkolna, metamorfoza statusu i przedmiotu badań*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2006.

Waloszek D., *Nauczyciel i dziecko. Organizacja warunków wychowania*, ODN, Zielona Góra 1998.

Waloszek D., *Program w edukacji dzieci. Geneza, istota, kryteria*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2005.

Włoch S. (red.) *Edukacja przedszkolna w teorii i praktyce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2006.

Artykuły

Bogdanowicz M., *Dziecko o specjalnych potrzebach edukacyjnych w przedszkolu*, „Wychowanie w Przedszkolu”, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2000, nr 5.

Braun-Gałkowska M., *Dziecko w świecie mediów*, „Edukacja i Dialog”, Wydawnictwo Społeczne „Kos”, Warszawa 2003, nr 6.

Doniec Z., *Gimnastyka buzi – ćwiczenia i zabawy logopedyczne*, „Wychowanie w Przedszkolu”, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2002, nr 2.

Falkiewicz-Szult M., *Przedszkole a wszechstronny rozwój dzieci zdolnych*, „Wychowanie na co Dzień”, Toruńska Fundacja Edukacyjna „Copernicus” przy UMK, Toruń 2007, nr 3.

Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *O roli zabawek w procesie rozwoju umysłowego dzieci*, „Wychowanie w Przedszkolu”, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2003, nr 5.

Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Jak przebiega proces uczenia się w przedszkolu*, „Wychowanie w Przedszkolu”, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2003, cykl 4 artykułów.

Kielar M., *Rozwijanie umiejętności opowiadania u dzieci w wieku przedszkolnym*, „Wychowanie w Przedszkolu”, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1983, nr 7, 8.

Pufal-Struzik I., *Zdolności matematyczne u dzieci: czym są i jak je rozwijać*, „Nauczanie Początkowe”, Wydawnictwa Pedagogicznego ZNP, Kielce 2004/2005, nr 4.

Ślusarek B., *Okazje edukacyjne w praktyce przedszkolnej*, „Wychowanie w Przedszkolu”, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1989, nr 10.

Ziółkowska-Sobecka M., *Posłuchajcie bajki. Rozważania o tym, jak opowiadać w przedszkolu*, „Wychowanie w Przedszkolu”, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1996, nr 4.

Zwiernik J., *Szanse rozwojowe dziecka wobec projektowania sytuacji edukacyjnych*, „Wychowanie w Przedszkolu”, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1986, nr 11.

KWESTIONARIUSZ ZDOLNOŚCI I OSIĄGNIĘĆ DZIECKA W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

Imię i nazwisko dziecka

Data urodzenia.....

Data wypełniania kwestionariusza.....

LP.	Czy i w jakim stopniu dziecko przejawia podane cechy?	Zdecydo- -wanie tak	Tak	Rzadko	Nie, wcale
1.	Lubi przebywać na placu zabaw				
2.	Chętnie opiekuje się zwierzętami				
3.	Samodzielnie pielęgnuje rośliny				
4.	Chętnie uczestniczy w pracach związanych z hodowlą roślin i zwierząt				
5.	Zna wiele gatunków zwierząt i pyta o nowe				
6.	Pamięta o dokarmianiu zwierząt zimą				
7.	Chętnie uczestniczy w akcjach: Sprzątanie Świata, Święto Ziemi				
8.	Lubi odwiedzać zoo				
9.	Chętnie odwiedza muzea przyrodnicze				
10.	Łatwo zapamiętuje nazwy nowych gatunków roślin i zwierząt				
11.	Chętnie ogląda programy przyrodnicze				
12.	Chętnie prowadzi obserwacje przyrodnicze				
13.	Zbiera rośliny i pyta o ich nazwy				
14.	Zadaje pytania dotyczące zjawisk zachodzących w przyrodzie				
15.	Chętnie posługuje się narzędziami badawczymi				
16.	Kolekcjonuje, zbiera okazy przyrodnicze				
17.	Przejawia niechęć do wybranych zwierząt (ropucha, pająk, ślimak)				
18.	Lubi wycieczki krajoznawcze i spacer				
19.	Zadaje pytania związane z ekologią				
20.	Chętnie pomaga przy pracach na działce				
21.	Chętnie przelicza różne przedmioty i ustala wynik				
22.	Rozwiązuje i układa zagadki				

23.	Chętnie rozwiązuje zadania matematyczne				
24.	Lubi pracę na komputerze				
25.	Pyta w jaki sposób działają różne urządzenia techniczne				
26.	Lubi gry strategiczne, logiczne oraz łamigłówki				
27.	Interesuje się grami stolikowymi				
28.	Odczytuje godziny na zegarze				
29.	Interesuje się wykonywaniem pomiarów				
30.	Łatwo zapamiętuje różne numery i liczby				
31.	Lubi zabawy w wodzie				
32.	Potrafi pływać				
33.	Lubi zajęcia sportowe				
34.	Łatwo się uczy nowych gier sportowych				
35.	Lubi biegać				
36.	Rzuca piłką do celu				
37.	Jest inicjatorem gier i zabaw ruchowych				
38.	Umie jeździć na nartach, łyżwach, rolkach i rowerze (proszę podkreślić)				
39.	Uczęszcza na dodatkowe zajęcia ruchowe				
40.	Jest zainteresowane tańcem				
41.	Jest ekspresyjne w zabawach ruchowych				
42.	W czasie rozmowy używa mowy ciała (mimiki i gestów)				
43.	Jest niespokojne gdy musi przebywać dłuższy czas w jednym miejscu				
44.	Lubi słuchać muzyki				
45.	Chętnie śpiewa i nuci				
46.	Denerwuje się, gdy słyszy muzykę				
47.	Jest zainteresowane grą na instrumencie				
48.	Gra na jakimś instrumencie				
49.	Szybko zapamiętuje melodię				
50.	Śpiewa czysto				
51.	Ma poczucie rytmu				
52.	Dostrzega zmiany rytmu w melodii				
53.	Poprawnie odtwarza rytm				

54.	Odróżnia dźwięki wysokie od niskich				
55.	Umie rozpoznać niewłaściwie zagrane melodie lub niewłaściwie zaśpiewane fragmenty znanych mu piosenek				
56.	Rozpoznaje i nazywa instrumenty muzyczne				
57.	Chętnie uczestniczy w przedstawieniach muzycznych				
58.	Jest oryginalne w ekspresji muzyczno-ruchowej				
59.	Lubi rysować				
60.	Często rysuje i tworzy nowatorskie prace				
61.	Interesują go różne formy plastyczne				
62.	Korzysta z różnych technik plastycznych				
63.	Chętnie wykonuje prace plastyczne				
64.	Samodzielnie sięga po materiały plastyczne				
65.	Zachowuje poprawną kompozycję rysunku				
66.	Dokładnie odtwarza szczegóły w rysunkach				
67.	W jego pracach występuje adekwatny nacisk ręki (nie za silny, nie za słaby)				
68.	Tworzy wielobarwne rysunki				
69.	Do prac wprowadza elementy dekoracyjne				
70.	W pracach wyraża emocje				
71.	Wykorzystuje perspektywę (w pracach jest głębia, perspektywa, wieloplanowość)				
72.	Tworzy prace abstrakcyjne				
73.	Zachowuje proporcje				
74.	Wypełnia całą przestrzeń kartki				
75.	Chętnie wykonuje prace przestrzenne (orgami, bryły z masy solnej, gliny lub ciastoliny)				
76.	Lubi projektować ubrania dla lalek				
77.	Interesuje się czytaniem				
78.	Czyta samodzielnie				
79.	Szybko uczy się nowych słów				
80.	Posługuje się bogatym słownictwem				
81.	Lubi opowiadać różne historie				
82.	Lubi fantazjować				
83.	Chętnie słucha opowiadań innych osób				

84.	Lubi rozmawiać bardziej z dorosłymi niż dziećmi				
85.	Ma dobrą pamięć do nazw (imion, miejsc, ludzi, dat)				
86.	Denerwuje się , gdy ktoś mówi niepoprawnie pod względem gramatycznym				
87.	Łatwo zapamiętuje piosenki i słowa z języka obcego				
88.	Interesuje się pismem				
89.	Posługuje się edytorem tekstu				
90.	Jest zainteresowane krzyżówkami i zadaniami angażującymi sferę językową				
91.	Tworzy opowiadania i wierszyki				
92.	Tworzy rymy				
93.	Bawi się samo				
94.	Ma swoje pasje o których niezbyt chętnie się wypowiada				
95.	Potrzebuje cichego, spokojnego miejsca po to, by samodzielnie pracować				
96.	Ma pogodne usposobienie				
97.	Nie jest zainteresowane towarzystwem innych dzieci				
98.	Chętnie nawiązuje kontakty z rówieśnikami				
99.	Łatwo aklimatyzuje się w nowym środowisku				
100.	Ma zdolności rozpoznawania swoich mocnych i słabych stron				
101.	Uparcie dąży do celu, który sobie postawiło				
102.	Nazywa swoje emocje i emocje innych ludzi				
103.	Reaguje przesadnie zachowaniami obronnymi na sytuacje stresowe				
104.	Chętnie pomaga innym				
105.	Chętnie dzieli się zabawkami lub słodyczami				
106.	Wykazuje zachowania empatyczne				
107.	Z łatwością nawiązuje kontakty z nieznanymi				
108.	Jest cierpliwe				
109.	Lubi przewodzić grupie				

110.	Szanuje poglądy innych				
111.	Ma kolegów i przyjaciół				
112.	Odwiedza swoich kolegów				
113.	Chętnie zaprasza innych do zabawy				
114.	Odczytuje emocje innych osób na podstawie wyrazu twarzy, oczu, tonu głosu, gestów				
115.	Jest zapraszany przez innych do zabawy				
116.	Wolny czas spędza z rówieśnikami				
117.	Potrafi zrezygnować z czegoś na rzecz innych				
118.	Jest samodzielne i zaradne				
119.	Lubi porządek, dba o swoje rzeczy				
120.	Chętnie majsterkuje				

SKALA KOMPETENCJI EMOCJONALNYCH

W jakim stopniu podane niżej określenia odnoszą się do dziecka?	Zdecydo- wanie tak	Tak	Rzadko	Nie, wcale
Znajomość własnych emocji				
Posługuje się określeniami swoich stanów emocjonalnych (np. jestem zły, jest mi smutno, cieszę się)				
Wyraża mimiką swoje stany emocjonalne (np. zadowolenie, złość)				
Wyraża za pomocą mimiki i gestów swoje przeżycia				
Kierowanie emocjami				
Reaguje gniewem (obraża się, odwraca, odchodzi)				
Łatwo wybucha złością, płaczem				
Przejawia zachowania agresywne (np. bije innych, atakuje słowem)				
Szybko kontroluje swoje zachowania w przedszkolu (np. śmiech, okrzyki)				
Okazuje radość z osiągniętego wyniku				
Wszczyna awantury i kłótnie				
Przejawia cechy będące wskaźnikami uruchamiania mechanizmów obronnych (zbołała mina, bóle brzucha)				

Łatwo i szybko okazuje uczucia wobec nauczyciela i innych dorosłych (nadmierne przytulanie się, obejmowanie)				
Zdolność motywowania się				
Powstrzymuje się od płaczu w chwilach niepowodzenia				
Potrafi skupić się na zadaniu mało atrakcyjnym w danej chwili, aby w konsekwencji osiągnąć bardziej szczytny cel				
Rozpoznawanie emocji u innych				
Potrafi określić emocje bohatera (literackiego, sztuki teatralnej)				
Dostrzega krzywdę innych dzieci				
Staje w obronie skrzywdzonych				
Kontroluje zachowania innych (np. na zajęciach dydaktycznych: cicho, nie krzycz, nie przeszkadzaj, uspokój się)				
Potrafi za pomocą innych form ekspresji (np. w rysunkach) przedstawić np. strach, zadowolenie, radość, smutek				
Nawiązywanie i podtrzymywanie związków z innymi				
Pomaga innym dzieciom				
Pociesza kolegę (koleżankę) w trudnych sytuacjach				
W kontaktach z innymi jest uprzejmy (np. używa zwrotów grzecznościowych)				
Współodczuwa z innymi				
Rozpoznaje i nazywa stany emocjonalne innych				

SKALA UZDOLNIEŃ TWÓRCZYCH

W jakim stopniu podane niżej określenia odnoszą się do dziecka?	Zdecydo- -wanie tak	Tak	Rzadko	Nie, wcale
Jest pełen inicjatywy				
Jest przywódcą grupy lub zabaw				
Jest aktywnym dzieckiem				
Ma stanowcze, zdecydowane, odważne poglądy				
Jest wesoły i ma życzliwe poczucie humoru				
Przejawia silną motywację do pracy (ulubionych zajęć, zadań)				
W tym, co go interesuje jest dokładny, dąży do celu				
Jest niezależny w myśleniu, nie zmienia zdania pod wpływem innych				
Przejawia cechy krytycznego myślenia i działania				
Przejawia wiele zainteresowań				
Jest dzieckiem witalnym i entuzjastycznym				
Jest dzieckiem, które dostrzega i lubi estetykę				
Ma typowe dla płci (dziewczęce/chłopięce) zainteresowania				
Ma bogatą wyobraźnię				
Wymyśla wiele rozwiązań tego samego problemu.				
Podejmuje ryzyko, przejawia niezależność, wyraża śmiało swoje zdanie				
Jest oryginalny w różnych formach wypowiedzi (ustnych, plastycznych, ruchowych), daje niezwykle rzadkie lub bystre odpowiedzi, jego wytwory odróżniają się				
Równieśnicy zwracają się często do niego w różnych sprawach (pomysły, wskazówki, decyzje)				
Cechuje go szybkie tempo procesów myślowych				
Nie jest zahamowany				
Ma zainteresowania czytelnicze				
Potrafi się zwrócić o pomoc do dorosłych i dzieci				
Umie współpracować z innymi i przejawia zdrową rywalizację				
Posiada zdolność autoprezentacji				
Dobrze się komunikuje z innymi				

SKALA KOMPETENCJI MATEMATYCZNYCH

W jakim stopniu podane niżej określenia odnoszą się do dziecka?	Zdecydo- -wanie tak	Tak	Rzadko	Nie, wcale
Nazywa części ciała				
Różnicuje stronę lewą od prawej				
Określa położenie przedmiotów względem siebie				
Układa klocki wg podanego rytmu				
Wystukuje układ rytmiczny ułożony z klocków				
Orientuje się w stałym następstwie:				
• dnia i nocy				
• pór roku				
• dni tygodni				
• miesięcy				
Przewiduje skutki przedstawionej sytuacji życiowej				
Liczy w zakresie dostępnym dziecku				
Liczy na palcach				
Liczy na innych zbiorach zastępczych				
Dodaje i odejmuje na palcach i zbiorach zastępczych				
Ustala wynik dodawania i odejmowania (zakres do 10)				
Grupuje obiekty przedstawione na obrazkach				
Grupuje obiekty wg określonej cechy				
Grupuje obiekty wg więcej niż 2 cech jakościowych				
Ustala stałą liczbę elementów w zbiorze				
Ustala równoliczność poprzez				
• liczenie				
• łączenie w pary				
Układa przedmioty w serie rosnące i malejące				
Numeruje przedmioty za pomocą liczebników porządkowych				
Porównuje obiekty i szacuje, czy są takiej samej długości				
Mierzy długość krokami i stopą za stopą				

KWESTIONARIUSZ ROZMOWY Z DZIECKIEM DO BADANIA ZAINTERESOWAŃ PRZYRODNICZYCH (konstrukcja własna)

Składa się z dwu części: część pierwsza pozwala na ustalenie zainteresowań przyrodniczych deklarowanych przez dziecko, część druga - na ustalenie zainteresowań przyrodniczych okazywanych w działaniu. Zarówno w części pierwszej, jak i drugiej zaleca się, żeby prowadzone badania były nagrywane za pomocą kamery lub dyktafonu, co pozwoli na rzetelne przeprowadzenie analizy jakościowej zebranego materiału badawczego. Wypowiedzi rejestrowane na nośnikach elektronicznych mają wiele zalet, przede wszystkim mogą być przez nauczyciela wielokrotnie odtwarzane. W analizie jakościowej ważne są wypowiedzi werbalne i niewerbalne, dzięki którym możemy oprócz wiedzy, identyfikować towarzyszące dzieciom uczucia i emocje. Zachowania niewerbalne to mimika, kontakt wzrokowy, gesty, pozycja ciała, zachowanie przestrzenne, barwa i ton głosu. Wypowiedzi werbalne pozwalają określić: treść wypowiedzi i stopień płynności mowy. Wypowiedzi dzieci nie są oceniane w kategoriach: odpowiedź *dobra* lub *zła*.

Część I – polega na przeprowadzeniu rozmowy z dzieckiem, kierowanej pytaniami:

1. Czy lubisz obserwować przyrodę? Dlaczego?
2. Co obserwowałeś ostatnio? Opowiedz o tym.
3. Jak wyglądałby świat, gdyby nie było roślin i zwierząt?
4. Jakie programy telewizyjne lubisz oglądać najbardziej? Dlaczego?
5. Jakie czasopisma i książki czytasz najchętniej? Dlaczego?
6. Czy lubisz opiekować się roślinami? Jeżeli tak, to w jaki sposób to robisz?
7. Czy interesujesz się zwierzętami? W jaki sposób zdobywasz informacje na ich temat?
8. Czy lubisz zbierać i gromadzić materiały przyrodnicze? Jeżeli tak, to jakie?
9. Czy lubisz przeprowadzać doświadczenia i eksperymenty? Dlaczego?
10. Czy pomagasz zwierzętom w czasie zimy? Dlaczego i w jaki sposób to robisz?
11. Czy chciałbyś mieć w domu jakieś zwierzę? Jakie i dlaczego?
12. Zadaj pytanie związane z przyrodą.

• **Część II** – ma na celu sprawdzenie, jakie są przyrodnicze zainteresowania dzieci okazywane w konkretnych sytuacjach. Do tych badań należy wykorzystać obserwację kategoryzowaną. Proponuje się obserwowanie zachowania dzieci w sytuacjach, gdy:

- zostaną zaproszone do przesadzania roślin ozdobnych (kategorie: zajmuje się czymś innym; tylko obserwuje; chętnie przesadza rośliny);
- zostaną zaproszone do wykonania zielnika (kategorie: nie podejmuje zadania; tylko obserwuje; nie kończy rozpoczętej pracy; wykonuje zielnik);
- zostaną wyznaczone do wykonywania obowiązków dyżurnego w kąciку przyrodniczym (kategorie: nie zagląda do kąciку przyrody; obowiązki wykonuje niedbale; troszczy się o rośliny i zwierzęta; obowiązki wykonuje z dużym zaangażowaniem);
- zostanie zorganizowana wycieczka do wybranego ekosystemu (kategorie: nie interesuje się przyrodą; obserwuje przyrodę i zbiera materiały przyrodnicze; posługuje się sprzętem badawczym).

Szczeciński Program Edukacji Wodnej i Żeglarskiej „Morze przygody – z wiatrem w żaglach”

Bandera opuszczona Sezon żeglarski CŻ 2019 oficjalnie zakończony

50 lat „Daru Szczecina” na wodzie, setki zadowolonych dzieci, dziesiątki kursów i szkoleń oraz dużo sukcesów – tak można podsumować miniony sezon 2019 w Centrum Żeglarskim. Teraz przed nami kilka zimowych miesięcy prac szkutniczych, poszerzanie wiedzy teoretycznej i zajęć ogólnorozwojowych. Sezon żeglarski 2019 właśnie dobiegł końca. W Centrum Żeglarskim bandera została opuszczona.

Centrum Żeglarskie
ul. Przestrzenna 19
70-800 Szczecin
tel.: +48 91 460 08 44
centrumzeglarskie.pl

W sobotę, 26 października 2019 r. punktualnie w południe, przy dźwiękach hymnu narodowego, podopieczni CŻ opuścili banderę na maszcie. To oznaka, że tegoroczny sezon żeglarski został zakończony. Teraz przyszedł czas na prace szkutnicze i odliczanie tygodni do wiosny. – *Mam nadzieję, że to symboliczne zakończenie sezonu nie będzie ostatnim dniem żeglowania i pogoda pozwoli nam jeszcze wypłynąć kilka razy na wodę* – mówiła podczas zakończenia wicedyrektor Centrum Żeglarskiego, Magdalena Piasecka-Górny.

To był bez wątpienia jeden z lepszych sezonów w naszej jednostce. Od kwietnia żeglarska bracia CŻ pracowała na najwyższych obrotach. Sezon 2019 minął nam pod znakiem jubileuszów, regat na najwyższym poziomie i niesamowitej żeglarskiej przygody. Tak np. 1 czerwca obchodziliśmy 50. regaty o Puchar Dnia Dziecka. To flagowa impreza CŻ, która od pół wieku organizowana jest właśnie u nas. Dokładnie 14 czerwca minęło 50 lat od wodowania czołowej jednostki naszego miasta – „Daru Szczecina”. Ten „pięćdziesięciolecie” pokazał, że mimo swojego wieku nadal może zdobywać morza i oceany, bo dwa

miesiące później załoga odebrała zwycięskie puchary w tegorocznych regatach The Tall Ships Races, w klasie C/D oraz bez podziału na klasy. Sukcesami mogą się chwalić także młodzi wychowankowie CŻ – reprezentacja Szczecina w regatach Baltic Sail Nations Cup zdobyła I. miejsce w klasie Laser. Podczas posumowania sezonu wręczono także list gratulacyjny dla kapitana „Daru Szczecina”, Wojtki „Bolo” Maleiki (na zdjęciu)

– *Ten sezon był bardzo wyjątkowy, bardzo mocny. Realizacja wszystkich planów, regat była skupiona na dobrych wynikach i dobrej organizacji. W imieniu Zachodniopomorskiego Związku Żeglarskiego chciałabym podziękować, pogratulować i życzyć dalszych sukcesów. Bravo!* – mówił w sobotę **przedstawiciel Zarządu ZOZZ, Wiktor Głowacki**. Takie sezony, pokazują, że szczecińskie żeglarstwo ma się doskonale. Minione miesiące to także mnóstwo rejsów nie tylko na wodach Jeziora Dąbie. Wśród nich wyprawy do Kopenhagi, czy opływanie Zalewu Szczecińskiego. Z oferty rejsów Centrum Żeglarskiego skorzystało w tym roku 160 osób.

Od lat największą popularnością cieszą się organizowane na naszej przystani półkolonie. W trakcie dwóch miesięcy wakacji zorganizowaliśmy sześć turnusów półkolonii, w których wzięło udział ponad 180 dzieci. W tym roku w ramach wakacyjnego wypoczynku odbyły się cztery obozy, w tym jeden stacjonarny – maluchy nocowały w naszym schronisku młodzieżowym. W czasie lata nasi instruktorzy i trenerzy opiekowali się dziećmi i młodzieżą w różnym wieku, mając tym samym około 500 podopiecznych. Oprócz wakacyjnej oferty cały czas prowadzone były zajęcia w ramach sekcji żeglarskich, w których obecnie zapisanych jest ponad 210 dzieci. – *Sezon nasz był bardzo intensywny i naprawdę udany. Wszystkie wydarzenia, które miały miejsce podczas minionego sezonu zostały zorganizowane z myślą o dzieciach i młodzieży. Wypoczynki, półkolonie, które z roku na rok cieszą się coraz większym powodzeniem* – mówiła Magdalena Piasecka-Górny. – **Serdecznie dziękujemy wszystkim sympatykom i przyjaciółom Centrum Żeglarskiego za kolejny, wspólny, sezon.**

Celina Wołosz

– rzecznik prasowy Centrum Żeglarskie

Byli najlepsi w TTSR'2019

„Zawinęli”
do prezydenta
miasta

Na morzu, na trasie tegorocznych „tolszipów”, walczyli z żywiołem i własnymi słabościami. Pokonali konkurencję i udowodnili, że nadal nie można lekceważyć 50-letniego flagowego jachtu naszego miasta i naszych młodych żeglarzy - „Daru Szczecina”. Właśnie w piątek, 25 października br. zwycięska załoga „Daru Szczecina”, najlepsza w klasie C/D oraz bez podziału na klasy, gościła u prezydenta Szczecina Piotra Krzystka. Odebrali gratulacje oraz opowiadali o swoim kolejnym sukcesie, jako oficjalnej młodzieżowej reprezentacji naszego żeglarskiego i morskiego miasta. Przypomnijmy, że kapitanem był tym razem Wojtek „Bolo” Maleika, a z-cą kapitana Maksymilian Bojek. Gratulujemy!

Celina Wołosz
– rzecznik prasowy
Centrum
Żeglarskie

Pałac Młodzieży
Dzień Dyni
 w Akademii Edukacji Przedszkolaka
 Zdjęcia: Monika Wilczyńska

Festiwal drewna

14-16 listopada w Pałacu Młodzieży odbyły się warsztaty dla młodzieży i dorosłych, które przybliżyły pracę leśnika oraz niezwykle i cenny materiał jakim jest DREWNO. Mentorami wydarzenia i prowadzącymi warsztaty byli „Niepokorni Stolarze” (Rob in Wood) – twórcy o wielkiej pasji, rozmiłowani w drewnie i lesie, niezwykli rzemieślnicy i bazarze, którzy udowadniali uczestnikom spotkań, że DREWNO JEST SUPER! Jako materiał ma wszechstronne zastosowanie i to jak je wykorzystamy zależy tylko od nas i naszej wyobraźni. Warsztaty składały się z części prelekcyjnej oraz warsztatowej, na której wszyscy uczestnicy mogli samodzielnie wykonać dla siebie lub bliskich pamiątkowy upominek z drewna.

Organizator projektu – Nadleśnictwo Gryfino, Centrum Informacyjne Lasów Państwowych w Warszawie.

Zdjęcia: Monika Wilczyńska

